

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sofia Kamppinen

Hevosalan yrittäjien näkemykset hevosten lajinmukaisista elinolosuhteista

Opinnäytetyö
Syksy 2022
Agrologi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Agrologi AMK

Suuntautumisvaihtoehto: Maatalouden yritystalous

Tekijä: Sofia Kamppinen

Työn nimi: Hevosalan yrittäjien näkemykset hevosten lajinmukaisista elinolosuhteista

Ohjaaja: Sarita Ventelä

Vuosi: 2022

Sivumäärä: 51

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää hevosityrittäjien näkemyksiä hevosten lajinmukaisista elinolosuhteista ja niiden vaikutuksista hevoseen. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Hevosalan uudet liiketoimintamahdollisuudet Green Caren ja hyvinvoinnin kautta -hanke. Opinnäytetyön sivutuotoksena luotiin tiivistetty yhteenveto hevosalan yrittäjille asioista, joita tulee huomioida toteutettaessa hyvinvointilähtöisiä hevosalan palveluita.

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluilla hevosityrittäjille. Tutkimukseen valittiin yhdeksän yrittäjää eri hevosityrittäjäryhmistä; ratsastuskoulu yrittäjistä, raviyrittäjistä ja ratsastusvalmentajayrittäjistä.

Hevosten lajinmukaiset elinolosuhteet ovat merkittävässä roolissa hevosten hyvinvointia tarkasteltaessa. Hevosharrastus on suuressa suosiossa eri ikäisten ihmisten joukossa. Lajinmukaisten elinolosuhteiden tarjoamisella pystymme parantamaan hevosharrastuksen imagoa, joka on ollut viime aikoina pinnalla niin hyvässä kuin pahassa.

Hevosen rentous toistui jokaisessa yrittäjäryhmässä tyytyväistä hevosta kuvaillessa. Terveys ja työhönsä soveltuvuus olivat myös tärkeitä. Kaikki yrittäjäryhmät pitivät riittävää ulkoilua ja lajitovereiden seuraa tärkeinä hevosten lajinmukaisina elinolosuhteina. Laumatarhaus jakoi kuitenkin mielipiteitä loukkaantumisriskin vuoksi. Jokaisen yrittäjäryhmän mielestä lajinmukaiset elinolosuhteet merkitsivät erityisesti hevosen psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen. Vastauksista nousi esiin lajinmukaisten elinolosuhteiden merkitys hevosen turvallisuuteen ja terveyteen.

¹ Asiasanat: hevonen, käyttäytymismalli, lajinmukainen, hevosalous, elinolosuhteet

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Agriculture and Rural Enterprises

Specialisation: Farm management

Author/s: Sofia Kamppinen

Title of thesis: Views of horse entrepreneurs on species-specific living conditions of horses

Supervisor(s): Sarita Ventelä

Year: 2022

Number of pages: 51

Number of appendices: 2

The purpose of this thesis was to find out horse owners' aspects on the appropriate living conditions of horses and study the effects these conditions have on horses. The thesis was commissioned by Seinäjoki University of Applied Sciences and their project Hevosalan uudet liiketoimintamahdollisuudet Green Caren ja hyvinvoinnin kautta. With this research, a summary was created for horse entrepreneurs about issues that should be taken into account when implementing welfare-oriented services in the horse industry.

The research was carried out with thematic interviews with nine horse entrepreneurs. These entrepreneurs were riding school, trotting and riding trainer entrepreneurs.

Appropriate living conditions play a significant role when looking at the well-being of horses. Horse riding is very popular among people of different ages. By providing appropriate living conditions, we can improve the image of the horse hobby, which has recently figured prominently with both good and bad news.

Relaxation was repeated in every group of entrepreneurs when they described a happy horse. Health and suitability for specific work were also important. All groups of entrepreneurs considered sufficient outdoor exercise and the company of fellow horses as important living conditions for horses. Group fencing divided opinions due to the risk of injury. Appropriate living conditions were especially important for the horses' mental and physical health. The responses highlighted the importance of species-specific living conditions for the safety and health of horses.

¹ Keywords: horse, behavior model, natural behavior needs, horse management, living conditions

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO.....	7
1.1 Työn tausta.....	7
1.2 Tavoitteet.....	8
1.3 Toimeksiantajan esittely.....	8
2 HEVOSEN YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS.....	10
2.1 Hevosen historiaa	10
2.2 Hevonen suomessa	11
2.3 Hevosen merkitys tänä päivänä.....	11
2.4 Hevostalous	13
2.5 Hevostalouden merkitys Suomen maataloudessa.....	14
2.6 Hevostalouden yrittäjät Suomessa ja merkitys työllistäjänä	15
3 HEVOSTEN ELINOLOSUHTEET	17
3.1 Lajinmukaiset käyttäytymistarpeet.....	17
3.1.1 Juomis- ja syömiskäyttäytyminen.....	18
3.1.2 Sosiaalinen käyttäytyminen	19
3.1.3 Lämmönsäätelykäyttäytyminen.....	20
3.1.4 Kehon hoito	22
3.1.5 Liikunta	23
3.1.6 Pakokäyttäytyminen	23

3.1.7	Lepo.....	24
3.2	Käyttäytymishäiriöt.....	25
3.3	Lajinmukaiset elinolosuhteet.....	26
4	ELÄIMEN HYVINVOINNIN ARVIOINTI.....	29
5	AINEISTO JA KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT	32
5.1	Kohderyhmä	32
5.2	Aineiston analysointi	33
6	TULOKSET.....	34
6.1	Tyytyväinen hevonen.....	34
6.2	Tärkeimmät hevosen lajinmukaiset elinolosuhteet	35
6.3	Hevosten lajinmukaisia elinolosuhteita ja hyvinvointia tukevat konkreettiset toimet	35
6.4	Lajinomaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen merkitys este-/koulu-/tunti-/ravihevoselle	36
6.5	Lajinomaisten elinolosuhteiden tarjoamisen vaikutus ravi-/ratsuhevosen suorituskykyyn ja tuottavuuteen	38
6.6	Hevosten elinympäristön ja hyvinvoinnin näkyminen asiakastyössä.....	39
6.7	Lajinmukaisten elinolosuhteiden merkitys hevosen käyttäytymiseen ja käsiteltävyyteen	41
6.8	Muutoksia hevosen elinympäristöön jos kaikki olisi mahdollista	42
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	44
8	POHDINTA.....	46
	LÄHTEET.....	48
	LIITTEET	51
	Hyvinvointilähtöisten hevosalan palveluiden tarjoamisen ABC	55

Kuvaluettelo

Kuva 1. Hevostalouden vaikutus muihin toimijoihin.....	15
Kuva 2. Eläimen kolme oikeutta.....	29
Kuva 3. Tuotantoeläimen viisi vapautta.....	30
Kuva 4. Welfare Quality periaatteet ja kriteerit.....	31

1 JOHDANTO

Nykypäivänä hevostaloudessa on korostunut entistä enemmän hevosten hyvinvointi ja lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen vaikutus siihen. Näitä asioita on säädetty lainsäädännössämme erilaisilla vaatimuksilla. Hyvinvoiva hevonen on laaja määritelmä, joka voi tarkoittaa erilaisia asioita jokaiselle. Peruseriaatteena hyvinvoinnin määritelmänä voidaan kuitenkin pitää hevosen omaa kokemusta sen psyykkisestä ja fyysisestä olotilasta. Lajinmukaisilla elinolosuhteilla on suora yhteys hevosen hyvinvointiin. Hyvinvoivaan hevoseen vaikuttavat sen mahdollisuudet sopeutua ympäristön olosuhteisiin ja tapahtumiin. Hyvinvointiin pystytään vaikuttamaan hoidolla, käsittelyllä, pito-olosuhteilla ja jalostuksella. (Salminen 2015.) Yksi tärkeimmistä asioista hevosten hyvinvointia tarkasteltaessa on ymmärtää sen lajinmukaiset elinolosuhteet ja tiedostaa sille olennaiset käyttäytymistarpeet. Lajityypillinen käyttäytymistarve tarkoittaa niitä osia luontaisesta käyttäytymisestä, jotka ovat hevosen normaalille kehitymiselle ja hyvinvoinnille välttämättömiä. Lajityypillistä käyttäytymistä on kaikki sellainen käyttäytyminen, mitä hevonen luonnossa tekisi. (Kilpeläinen 2017.)

1.1 Työn tausta

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan hevosyrittäjien näkemyksiä hevosten lajinmukaisista elinolosuhteista, ja niiden mahdollistamisen vaikutuksista erityyppisten hevosten käyttöominaisuuksiin ja käyttäytymiseen. Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, miten tärkeänä hevosyrittäjät pitivät lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamista hevoselle ja miten se vaikutti hevoseen. Tutkimus toteutettiin, koska viime aikoina on korostunut hevosten hyvinvointi ja pito-olosuhteiden merkitys, ja nykypäivänä suositaan entistä enemmän hevosystävällisempää käsittelytapaa. Hevostoimintaa on varjostanut myös negatiivinen uutisointi viime aikoina. Tästä esimerkkinä kesän 2022 alussa uutisissa ollut tapaus Ruukin hevosopiston hevosten kaltoinkohtelusta. Myös olympialaisten viisiottelu ja siitä aiheutuneet uutisoidut tapaukset vuonna 2021 ovat antaneet negatiivista mainetta hevosharrastukselle.

Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastattelulla, eli teemahaastattelulla. Aineistoa kerättiin kolmesta eri hevosyrittäjäryhmästä ravihevosyrittäjistä, ratsastuskouluuyrittäjistä ja ratsastusvalmentajilta. Haastateltavia oli jokaisesta hevosyrittäjäryhmästä kolme eli kokonaisuudessaan yhdeksän haastateltavaa. Teemahaastattelua käytettiin aineiston keräämisessä, koska sen avulla pyrittiin saamaan kattavammin ja syvällisemmin aineistoa. Hevosten hyvinvointi aiheisia tutkimuksia on tehty aikaisemmin jonkun verran.

1.2 Tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää hevosalan yrittäjien näkemyksiä ja kokemuksia hevosten lajinmukaisista elinolosuhteista ja niiden vaikutuksesta hevoseen. Lisäksi työn tavoitteena oli tuoda uutta tutkimustietoa hevosyrittäjien ja hevosharrastajien saataville lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen vaikutuksista muun muassa hevosten käyttäytymiseen ja tuottavuuteen yritystoiminnassa. Opinnäytetyön avulla kerättiin myös tietoa lajinmukaisten elinolosuhteiden ilmenemisestä asiakastyössä ja niiden vaikutukset eri hevostyypeille, sekä vaikutuksista hevosten terveyteen ja suoriutumiseen. Tutkimuksen avulla selvitettiin myös mitä lajinmukaisia elinolosuhteita hevosyrittäjät pitivät tärkeinä ja millaisilla keinoilla he mahdollistivat näitä hevosille, sekä millaisia muutoksia he halusivat ympäristöön tehdä. Työssä selvitettiin myös, millainen yrittäjien mielestä oli tyytyväinen hevonen sekä lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen merkitys hevosten ei toivotun käyttäytymisen ilmenemisessä. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös luoda hankkeelle tiivistetty yhteenveto huomioitavista seikoista hyvinvointilähtöisten hevosalan palveluiden tarjoamisessa.

1.3 Toimeksiantajan esittely

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Hevosalan uudet liiketoimintamahdollisuudet Green Caren ja hyvinvoinnin kautta -hanke ja se on maaseuturahaston rahoittama. Hanke on jaettu neljään eri osa-alueeseen, jotka ovat:

- A) Liiketoimintamahdollisuudet ja uudenlaiset palvelut (yrityskenttä)
- B) Alueellinen taso ja maaseudun elinvoimaisuus
- C) Ihmisten hyvinvointi ja Green Care
- D) Hevosten hyvinvointi ja lajinmukaiset elinolosuhteet

Hevosten hyvinvoinnin edistämisen osalta hankkeen tavoitteena on lisätä yrittäjien, asiakkaiden ja suuren yleisön tietoa hevosten lajinmukaisesta käyttäytymisestä. Hankkeen avulla edistetään hevosten hyvinvoinnin huomioimista alan palveluissa entistä vahvemmin, ja kehitetään hevosalan maineen ja turvallisuuden parantumista tukemalla eläinten ja ihmisten hyvinvointia.

2 HEVOSEN YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS

2.1 Hevosen historiaa

Noin 50 miljoonaa vuotta sitten eli hevosten esi-isät, joita kutsuttiin nimeltään eohippus. Tämä laji eli Pohjois-Amerikassa, Euroopassa ja Aasiassa ja se oli korkeudeltaan vain 30–50 cm. Tällä lajilla oli etujaloissa neljä varvasta ja takajaloissa kolme. Lajin kuollessa sukupuuttoon sen tilalle tuli hevoseläimiä, joilla oli vähemmän varpaita. Noin seitsemän miljoonaa vuotta sitten tuli ensimmäinen yksivarpainen laji pliohippus. (Hevoseni, [viitattu 8.9.2022].)

Miljoona vuotta sitten pliohippuksesta kehittyi nykyhevonen eli equus, tästä lajista kehittyi erilaisia villihevostyyppejä mm. tarpaani, metsähevonen, tundrahevonen ja przewalskinhevonen. Nykypäivään näistä lajeista ei ole säilynyt kuin tarpaani ja przewalskinhevonen. (Hevoseni, [viitattu 8.9.2022].)

Jo tuhansien vuosien ajan hevoset ovat eläneet enemmän tai vähemmän kesyinä. Nykyisessä kesyhevoscannassa on tutkimusten mukaan säilynyt kaikki perimän monimuotoisuus, joka on ollut olemassa jo hevosten esi-isien fossiileissa. Hevosella ratsastamisesta ensimmäiset merkit ovat peräti kuudentuhannen vuoden takaa. Ulkonäöltään ja väritykseltään nykyhevonen muistuttaa enää vain vähän villejä esi-isiä, mutta useat lajityypilliset ominaisuudet ovat säilyneet muuttumattomina. Kesyyntymisen myötä hevosen elimistö ja käyttäytymismallit eivät ole juurikaan muuttuneet. Kun nykyhevosen asumismuoto ja hoito ovat muuttuneet, saattaa tämä vaimentaa tiettyjen käyttäytymismallien ilmenemistä. Kuitenkin jokaisessa hevosesä piilee yhä sisäänrakennettu kyky selvitä luonnossa. (Kaimio 2010, 10.)

2.2 Hevonen suomessa

Suomessa tehdyt arkeologiset löydöt hevosista ovat vasta rautakaudelta. Noin 1200-luvulla hevonen on tullut Suomeen ihmisten mukana, ja silloin niitä on myös myyty Suomeen. Pohjoiseurooppalainen metsähevonen on vaikuttanut suomalaiseen hevoseen. Se on myös lähialueittemme alkuperäisrodun kantahevonen. Metsähevoset kohtasivat erilaisia uhkia ja olivat sopeutuneet erilaiseen ympäristöön kuin aroilla eläneet ja kehittyneet hevoset. Tämän seurauksena metsähevosista polveutuvat hevoset ovat hitaampia ja verkkaampia kuin arohevosista polveutuneet hevosrodut. Noin 1300-luvun alkupuolella hevosia on viety Suomesta Venäjälle, ja hevoskasvatuksesta ensimmäinen tieto löytyy vuodelta 1338. (Hevoseni, [viitattu 10.9.2022].)

Suomalaista hevosta aloitettiin jalostamaan puhtaana omana rotuna 1800-luvun lopulla, jonka seurauksena syntyi oma kansallisrotumme suomenhevonen. Sadan vuoden aikana suomenhevonen on kokenut talvi- ja jatkosodan, työhevosen valtakauden ja raviurheilun nousun. Suomenhevosten määrä tavoitti huippunsa työhevosaikakaudella sotien jälkeen 1950-luvulla. Hevostalouden merkittävä murros tapahtui noin 1600-luvulla kun armeija sekä maa- ja metsätalous motorisoituivat ja luopuivat hevosista. Tämän jälkeen kansan suosioon tuli ravi- ja ratsastusurheilu. (Saastamoinen 2007, 9–13.)

Historiassamme on kuitenkin käytetty jo keskiajalta saakka hevosia erilaisissa tehtävissä. Hevosia käytettiin niin metsä- ja peltotöissä kuin rahtimatkoilla ja talousajoissa. (Suomenhevonen, [viitattu 10.9.2022].) Suomenhevonen oli myös korvaamaton apu niin talvi- kuin jatkosodassa. (Simola 2020).

2.3 Hevosen merkitys tänä päivänä

Hevosen rooli on merkittävä suomalaisten liikuttajana urheilussa ja vapaa-ajassa. Hevos-harrastamisen kasvu on lisännyt elinkeinotoimintaa hevosalan lisäksi myös muille toimi-

aloille. Hevonen on mahdollistanut Suomessa erilaisia hevosalan koulutuksia ja siksi toiminnut myös tärkeänä työllistäjänä Suomessa. Hevosia on käytetty myös ennaltaehkäisevässä ja kuntouttavassa toiminnassa. (Hippolis ym. 2021, 3–11.)

Hevonen on nykypäivänä merkittävä yhteisöllisyyden luoja. Se on koonnut ihmisiä ympärille maata yhteen erilaisten tapahtumien muodossa. Esimerkiksi suomenhevosen ympärille syntynyt yhteisöllisyys näkyy vahvasti vielä tänäkin päivänä. Isoimpina tapahtumina Kuningasravit ja Suomenratsujen kuninkaalliset keräävät tuhansia katsojia vuosittain. Suomenhevosen merkitys tänä päivänä Suomen itsenäisyydelle on suuri ja arvostettu. (Suomenhevonen, [viitattu 1.10.2022].)

Hevonen on monipuolinen harrastuskaveri. Se on tuonut matkailulle uusia ulottuvuuksia ja toiminut ympäristöystävällisenä työhevosena. Vapaa-aikana hevonen on liikuttanut harrastajia ja antanut haasteita kilpaurheilussa. Hevosen rooli on ollut merkittävä osa ihmisen hyvinvointia nyky-yhteiskunnassa. Yleisimpiä hevosharrastuslajeja Suomessa ovat raviurheilu ja ratsastus. Hevosharrastus on tarjonnut monipuolisen ja kattavan, syrjäytymistä ennaltaehkäisevän harrastuksen. (Hevoseni, [viitattu 14.11.2022].) Suomessa ratsastusharrastajia on noin 160 000. Melkein joka viides 10–18 vuotiaista tytöistä harrastaa ratsastusta. Vuoden 2020 koululaiskyselyssä ratsastus oli alakoulussa ykkössijalla tyttöjen toiveharrastuksena. Yläkouluissa se oli sijalla viisi. Harrastajia koko ratsastusikäisestä naisväestöstä on kuusi prosenttia. (Ratsastus, [viitattu 14.11.2022].)

Talliympäristö ja hevoset ovat tarjonneet valtavasti mahdollisuuksia hevosiemištaitojen harjoitteluun ja ratsastukseen kuin myös kuntoutumiseen ja monenlaisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Tiivis talliyhteisö on yhdistänyt erilaisista taustoista tulleita ja eri ikäisiä ihmisiä. Tällainen talliyhteisö on tasa-arvoisuudessaan voimaannuttava kokemus. Monet ovat löytäneet elinikäisiä ystäviä ja sisältöä elämäänsä talliyhteisöstä. Puuhailu hevosen kanssa rentouttaa ja virkistää, vaikka aina ei ratsastaisikaan. Elämänhallintaa ja hyvinvointia tukevat asiat nousevat luontevasti arjen rutiineista talliympäristössä. Toisille ratsastus on urheilua, kun taas jollekin se on mielen kuntoliikuntaa. Ratsastus vaatii ratsastajalta kehonhal-

lintaa, kuntoa ja tasapainoa. Fyysisten ominaisuuksien lisäksi se vaatii myös mielenhallintaa, koska laji perustuu eläimen ja ihmisen väliseen yhteistyöhön. (Ratsastus, [viitattu 14.11.2022].)

2.4 Hevostalous

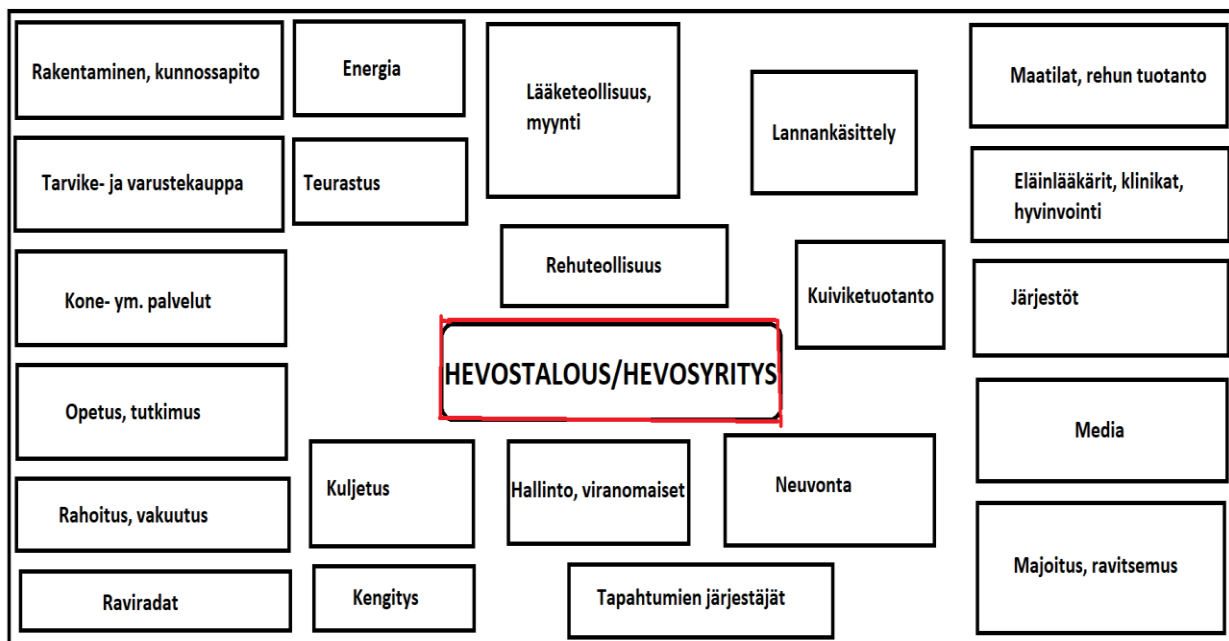
Hevostalous on monialainen ja monipuolinen kokonaisuus. Se koostuu yritystoiminnan lisäksi laajasta harrastustoiminnasta ja alan palveluita tuottavasta toiminnasta. Viimeisten vuosikymmenien aikana hevostalous on muuttunut merkittävästi. Hevosten käyttö työhevoskäytöstä on muuttunut urheilu- ja vapaa ajan käytöksi. Merkittäviä muutoksia on tapahtunut myös hevosten omistussuhteissa. (Maa- ja metsätalousministeriö, [viitattu 10.11.2022].) Hevonen on siirtynyt maaseudulta lähemmäs asutuskeskuksia hevosalan kasvaessa. Vuoteen 2030 mennessä hevosten määrän Suomessa ennustetaan lisääntyvän 75 000:sta 90 000 hevoseen. Harrasteratsujen määrän lisääntyminen vaikuttaa pitkälti alan kasvuun. Ratsutallien määrä on kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja noin vajaa puolet hevosista asuu maataloilla. (Hippolis, [viitattu 18.10.2022].) Vuonna 2020 hevosia Suomessa oli 74 000. Raviurheilu kokosi vuosittain kasaan noin 640 000 suomalaista ja ratsastuksen harrastajia 160 000. Hevostalleja oli 16 000 ja hevosala työllisti 15 000 ihmistä. Syntyneitä varsoja oli 2919 ja hevospelien myynti oli 234,1 miljoonaa euroa. (Hippolis ym. 2021, 3.)

Hevostalous on toimialana sellainen, joka tarjoaa työtä, harrastusmahdollisuuksia ja elinkeinon niin kaupungeissa, maaseudulla kuin kunnissa. Yhä tärkeämpi merkitys hevostaloudella on kaupunkien ja maaseudun yhdyssiteenä. Ihmiset kasvattavat hevosia, valmentavat, ratsastavat, kilpailevat ja pelaavat hevospelejä. Hevosharrastuksen merkitys on tärkeä kaikissa sosiaaliryhmissä. (Pettersson & Green 2005, 10.)

2.5 Hevostalouden merkitys Suomen maataloudessa

Yksi nopeimmin kasvavista maaseudun toimialoista on hevostalous, koska 75 % hevosalan yritystoiminnasta tapahtuu maatiloilla ja 17 % muuten maaseudulla. Rahavirtojen on hevostaloudessa arvioitu olevan noin 830 miljoonaa euroa vuodessa ja investoinnit toimintaympäristöön noin 23 miljoonaa euroa. (Niemi & Ahlstedt 2015, 13.) Hevostalous kytkeytyy vahvasti myös maatalouteen. Esimerkiksi hevosten rehut tulevat aina maatiloilta tallin sijainnista riippumatta. Tänä päivänä hevostalous nähdään merkittävänä maatilatalouden ja siihen liittyvien elinkeinojen kehittämiskohteena. Hevonen luokitellaan tuotantoeläimeksi ja se on osa suomalaista maataloutta. Hevostaloudella on ollut pitkään kiinteä yhteys maatalouteen, mutta nykypäivänä sen merkitys on kasvanut runsaasti myös kaupunkiväestön harrastustoiminnassa. (Proagria, [viitattu 28.10.2022].)

Hevostalouden kerrannaisvaikutukset ja aluetaloudellinen merkitys on suuri. Hevostaloudella on yhteyksiä useisiin eri ammatteihin ja toimialoihin ja tämän takia se on merkittävä palveluiden ostaja muilta yrityksiltä. (Saastamoinen 2018.) Keskimääräinen liikevaihto päätoimisilla yrityksillä oli noin 102 000 euroa ja suurimmilla yrityksillä se kipusi jopa 500 000 euroon. Hevosala on myös merkittävä verotulojen tuottaja valtiolle ja kunnille. Kasvavana tuotantosuuntana hevostalous on merkittävä tekijä maatalouden rakennemuutoksessa. Maatilojen määrä on EU:n aikana vähentynyt Suomessa merkittävästi. Hevostalouden piiriin kuuluvan toiminnan määrä ja tilakoko ovat kuitenkin kasvaneet. (Koivunen 2010.)

Kuva 1. Hevostalouden vaikutus muihin toimijoihin. (Saastamoinen 2018).

2.6 Hevostalouden yrittäjät Suomessa ja merkitys työllistäjänä

Suomessa on tällä hetkellä hevosalan yrityksiä ja toiminnanharjoittajia noin 3000. Vaikka sivutoimisten yritysten osuus onkin edelleen suuri, yhä useampi yritys on nykyään päätoiminen. Suomessa hevostaloudella tarkoitetaan hevosten hoitopalveluiden tuottamista, hevoskasvatusta, ratsastuskoulutoimintaa, valmennustoimintaa ja hevosten matkailutoimintaa. (Niemi & Ahlstedt 2015, 13.)

Hevostalous on tärkeä työllistäjä Suomessa ja se on merkittävä työllistäjä biotalousalalla. Hevostalousyritykset työllistävät yli 15 000 ihmistä. Tämä on yhtä paljon kuin esimerkiksi Lapin matkailussa ja peräti puolet enemmän kuin peliteollisuudessa. Tällä hetkellä suurimmat hevossektorin työllistäjät ovat ratsastus- ja hevosten hoitopalveluita tuottavat yritykset ja hevosmatkailu. Työvoima hevosalalla on melkein kokonaan suomalaista. Kiinnostus alaa kohtaan on suuri, ja useimpiin hevosalan oppilaitoksiin hakijamäärä on runsas. (Ratsastus, 2018.)

3 HEVOSTEN ELINOLOSUHTEET

Yleisesti ottaen mahdolliset ongelmat hevosenpidossa aiheutuvat suurimmaksi osaksi hevosen omistajan tai hoitajan ajattelemattomuudesta, tietämättömyydestä, terveysongelmista, liiallisesta kunnianhimesta tai taloudellisista syistä. Jokaisen hevosen omistajan velvollisuuksiin kuuluu huolehtia hevosen hyvien elinolosuhteiden takaaminen, ruokkiminen laadukkailla rehuilla, kavioiden hoidosta, loishäädöstä, rokotuksista sekä muusta terveydenhuollosta huolehtiminen. (Kaimio 2010, 229.) Hevosille hyvien elinolosuhteiden takaaminen vaatii perehtymistä hevosten lajinmukaisiin käyttäytymistarpeisiin.

3.1 Lajinmukaiset käyttäytymistarpeet

Kaikkien lajien aivot ovat vuosien kuluessa evoluutiossa muovautuneet niin, että tiettyjä toimintoja tekemällä erittyy hyvinvointiin liittyviä aineita. Tällaisia tapoja kutsutaan käyttäytymistarpeiksi. Kun eläin pääsee toteuttamaan näitä asioita siitä seuraa eläimelle hyvä olo, eikä tekemisen lopputuloksella välttämättä ole merkitystä. Aivojen kehittyminen tällaisiksi edistää hengissä selviämistä. Esimerkiksi laumassa pysymiselle on saaliseläimellä suuri tarve, ettei se koe jäävänsä yksin. Ruuanhankintaan tulee olla suuri motivaatio sellaisissakin tilanteissa, kun sitä on niukasti tai sitä ei löydy ollenkaan. Lajityypillisten käyttäytymismallien muuttuminen on erittäin hidasta. Ne ovat satoja miljoonia vuosia vanha osa selkärankaisten aivotoimintaa. Lajityypilliset käyttäytymismallit ovat syvällä hevosten geeneissä. Hevosten ulkonäköön pystytään vaikuttamaan jalostuksella, mutta aivojen muutos tapahtuu todella paljon hitaammin. Vaikka ihminen on vaikuttanut muutaman tuhannen vuoden eläimen kehitykseen, muutosta hevosten käyttäytymistarpeissa ei ole tullut juuri lainkaan. (Kilpeläinen 2017.)

Hevosen terveyden ja hyvinvoinnin kannalta on tiettyjä välttämättömiä käyttäytymismalleja, joita sen on päästävä toteuttamaan päivittäin. Tällaisia toimintoja ovat mm. juomis- ja syömisikäyttäytyminen, sosiaalinen käyttäytyminen, liikunta, lepo, lämmönsäätelykäyttäytyminen

nen ja kehon hoito. Näiden eri käyttäytymismallien esiintymisessä on selkeä vuorokausirytmä. Vuorokausirytmisissä esiintyy pientä vaihtelua vuodenaikojen mukaan, mutta pääsääntöisesti hevonen noudattaa päivästä toiseen suhteellisen samana pysyvää rytmiä. Tästä suhteellisen samana pysyvää rytmiä käytetään nimitystä sirkadiaanirytmä. Lajinmukaiset elinolosuhteet tukevat hevosen lajinmukaista käyttäytymistä. (Hevostietokeskus, [viitattu 30.9.2022].)

Kun hevonen ei pääse toteuttamaan käyttäytymistarpeitaan aiheutuu ongelmia. Hevosen käyttäytymistarpeiden toteutumattomuus saa aikaan aivojen kemialle epänormaalin tilan. Aivojen normaaliin tilaan tarvitaan mielihyvää tuottavia aineita mm. serotoniini ja dopamiini. Näitä aineita erittyy, kun hevonen pääsee toteuttamaan lajinmukaisia käyttäytymistarpeita. Tilanteissa missä hevonen ei pääse toteuttamaan lajinmukaisia käyttäytymistarpeita näitä aineita erittyy vähemmän ja se aiheuttaa muutoksia eläinten käyttäytymisessä. Hevonen pyrkii toteuttamaan käyttäytymistarpeitaan keinoilla, jotka sillä on käytettävissä. Aivokemia ei pääse normaalitilaan, mikäli toteutusmahdollisuuksia ei ole riittävästi. Tämän seurauksena hevonen ei usein enää kiinnostu normaalisti mielihyvää aiheuttavista asioista vaan alkaa käyttäytymään passiivisesti. Ihmisen silmiin passiivisesti käyttäytyvä hevonen saattaa vaikuttaa tyytyväiseltä ja olla helppohoitoinen. Tällainen hevonen saattaa kuitenkin olla masennuksen tyyppisessä tilassa, eikä oikein mikään tekeminen tuota sille mielihyvää. (Kilpeläinen 2017.) Yleisimpiä hyvinvointi ongelmia ovat ylensyönti, liian tuhdit rehut ja vähäinen liikunta. (Viitanen 2013, 13.)

3.1.1 Juomis- ja syömiskäyttäytyminen

Luonnossa hevoslauman elinpiiriin kuuluu monenlaista maastoa. Veden ja ruohon lisäksi hevoset etsivät tuulensuojaa, varjoa sekä paikkoja missä on sellaista maaperää, josta ne saavat kivennäisaineita. Luonnonmukainen hevonen käyttää 90-98% ajastaan syöden ja nukkuen, suurin osa tästä kuluu laiduntaen. Syömisen ja unen suhde vaihtelee sen mukaan, miten rehevänä ruoho kasvaa. Vuoristometsien hevoset laiduntavat vuorokaudesta jopa 18 tuntia, koska aluskasvillisuus on niukkaa. Ruokailu saattaa viedä vain 13 tuntia

vuorokaudesta rehevillä marskimailla. Yksilöeroja löytyy myös. Luonnossa enemmän laiduntavat johtajatammat kuin lauman alimmat. Tämän saman voi huomata pihatto-laumoissa, lauman johtajat pyrkivät käyttämään asemaansa samoin. (Viitanen 2013, 13.) Pääasiallinen hevosen ravinto on hygieeninen korsirehu. Ruokinta tulisi suunnitella ja toteuttaa hevosen yksilöllisiä ja lajityypillisiä käyttäytymistarpeita ajatellen.

3.1.2 Sosiaalinen käyttäytyminen

Hevoselle elämän tärkein asia on lauma. Luonnonvaraisina hevoset elävät pienissä laumoissa isoilla alueilla. Eri ryhmien elinpiirit limittyvät. Koska hevosen pitää etsiä ravintoa eri alueilta vuodenaikojen ja sään vaihdellessa, sillä ei ole kiinteää reviiriä. Alueen sijainnori puolustaakin tammojaan. Luonnossa elävien hevosten laumakoko vaihtelee kahdesta jopa 35 hevoseen. Monet muuttajat vaikuttavat lauman kokoon, kuten esimerkiksi varsojen määrä, kuolleisuus, ravinnon laatu ja määrä ja orin ikä. Suurin osa vapaana elävistä hevosista elää perhelaumoissa. Yleensä siihen kuuluu muutamia tammoja, näiden nuoria tamma jälkeläisiä ja edes yksi aikuinen ori. Nuoret hevoset lähtevät ajan kuluessa synnyin laumastaan, etteivät orivarsat ala haastamaan isäänsä tai ettei tammavarsat lisääny sen kanssa. Noin 83–88 prosenttia luonnonvaraisista hevosista elää perhelaumoissa. Tämän jälkeen toiseksi yleisin ryhmä on poikamieslauma. Tähän laumaan orivarsat ovat liittyneet nuorina eikä siihen kuulu tammoja. Laumassa voi elää vanhempiakin oreja, jotka ovat esimerkiksi menettäneet laumansa. Luonnossa esiintyvä kolmas laumatyyppi on aikuisten tammojen ryhmä. Tällaisessa laumassa elää varsoja ja emätammoja, eikä siihen kuulu oria. (Viitanen 2013, 15.)

Hyvissä oloissa kasvanut terve hevonen ei valitse vapaaehtoisesti yksinoloa. Saaliseläin, joka on yksinäinen, kokee olevansa vaarassa ja kesyhevonen kokee edelleen voimakasta tarvetta elää lajitovereidensa kanssa. Pelkkä näköyhteys ei kuitenkaan riitä vaan ne kaipaavat toisen hevosen kosketusta. Hevonen on sosiaalinen ja ystävällinen eläin, joka pyrkii välttämään riitoja, jossa se tai lauman jäsenet voisivat loukkaantua. Suurin osa hevos-

ten välisistä konflikteista ratkeaa pelkillä eleillä ja äänillä, eikä eläinten tarvitse edes koskettaa toisiaan. Luonnonvaraisena elävällä hevosella on mahdollisuus vaikuttaa siihen kehen kanssa se viettää aikaansa. Hevoset, jotka eivät tule keskenään toimeen pystyvät haakeutumaan kauas toisistaan, ja riitaa haastavat yksilöt joutuvat nopeasti lauman reunamille muista eristyksiin. Tämä sama ilmiö harvemmin onnistuu kesyhevosten tarhoissa, koska tilanpuutteen takia hevoset joutuvat toistensa näköpiiriin. (Viitanen 2013, 14.)

Hevoset muodostavat tiiviitä, joskus jopa elinikäisiä ystävyyssuhteita. Tällaiset ystävät viihtyvät lähekkäin ja rapsuttelevat toisiaan enemmän mitä muita laumanjäseniä. Tällaisia suhteita ei kuitenkaan synny jatkuvasti tai kaikkien kanssa. Ihmisen toteuttama talliympäristö ei kunnioita aina hevosen kiintymyssuhteita. Hevoset pystyvät ratkomaan riitansa isoissa tarhoissa väistämällä ja uhkailemalla, mikä vähentää vammojen syntymistä. Ahtaissa tiloissa tämä ei kuitenkaan ole mahdollista. (Viitanen 2013, 14.)

3.1.3 Lämmönsäätelykäyttäytyminen

Jos hevonen ei sietäisi kuumaa, kylmää, sadetta, tuulta ja paahdetta se ei olisi selvinnyt lajina edes kesyttämiseensä asti. Kesyhevosissamme on edelleen jäljellä villien esi-isien sitkeys. Jalostamamme rodut polveutuvat erityyppisistä hevosista, jotka ovat sopeutuneet asuinseutujensa ilmastoon. Esimerkiksi tuhansia vuosia sitten pohjoisen poni- ja kylmäverityypit ovat eronneet Lähi-idän ja Aasian aavikkohevosista. Sopeutuminen ja jalostusvalinnat näkyvät esimerkiksi hengityselimissä. Arabilla ja muilla aavikkoroduilla sieraimet ovat laajat, jotta keuhkot tuulettuvat tehokkaasti. Tällaiset rodut ovat erikoistuneet poistamaan lämpöä elimistöstään hengitysilman mukana. Niiden leveät pintaverisuonet nousevat nopeasti lämpimässä koholle kuljettaakseen verta pois kehon sisäosista. Vastaavasti kylmän ilmaston roduilla on pienet sieraimet, ja niiden pintaverisuonet ei erotu kuin äärimmäisessä rasituksessa. Hevosroduissa ei kuitenkaan tavata niin suuria eroja kuin koiraroduissa. Jopa jaloimmatkin lämmin- ja täysiveriset pystyvät sopeutumaan kylmäänkin ilmastoon. (Viitanen 2013, 42.)

Hevosella on niin sanottu termoneutraali alue, joka on lämpöalue, jossa hevosen ei tarvitse lisätä aineenvaihduntaansa jäähdyttääkseen tai lämmittääkseen elimistöään.

Hevosilla se on keskimäärin -5 - +25 asteen välillä. (Eläintieto, [viitattu 3.11.2022].) Tämän alueen ulkopuolella se alkaa käyttämään energiaansa joko jäähdyttääkseen sisäelimiä ja aivoja tai jotta saa pidettyä ne lämpiminä. Lajina hevonen on sopeutunut kylmään monin tavoin. Syksyisin se kasvattaa talvikarvan ja lihoo kerätäkseen ihonalaista rasvaa.

Ihonalainen rasva eristää lämpöä peräti kolme kertaa niin hyvin kuin muut kudokset. (Viitanen 2013, 42.)

Hevoset hakeutuvat säänsuojaan erityisesti sateisella ja tuulisella säällä. Tämä johtuu siitä, että sateella hevosen karvapeite kastuu ja täten tuulella kylmä ilma syrjäyttää eristävän karvakerroksen lämpimän ilman. Talvisin hevonen kasvattaa pitkän talvikarvan, joka talvella pystyy nousemaan eristää kylmän pois iholta. (Eläintieto, [viitattu 3.11.2022].)

Hevonen pyrkii säästämään energiaansa myös erilaisilla toimilla. Se saattaa kääntää häntänsä tuulta kohti, seistä pakkasella muun lauman kanssa kylki kyljessä, ja etsiä auringon paistaessa asennon, joka lämmittää eniten kehoa. (Viitanen 2013, 43.)

Hevosilla varsinainen lämpökeskus pulputtaa sen sisällä. Hevosen paksusuolella mikrobit hajottavat heinää ravinnokseen, jonka seurauksena syntyy lämpöä. Esimerkiksi kylmään sopeutuneen islanninhevosen erikoisuus on sen tilava paksusuoli, johon mahtuu runsaasti rehumassaa. Rodun syvärunkoinen vanha tyyppi kuuluu parhaiten kylmää sietäviin kesyhevosiin jakuutti- ja mongolianhevosten, sekä shetlannin- ja ylämaanponien lisäksi. Tiedetyt rodut selviytyvät pakkasesta rakenteensa ansiosta paremmin. Lämmön hukkaa vähentävät pieni turpa, pienet korvat, kapeat sieraimet ja runkoon nähden lyhyet jalat. Tällaisilla roduilla on keskimääräistä enemmän ihonalaista rasvaa kuin lämminvärisillä. (Viitanen 2013, 43.) Kylmillä säillä hevosen karkearehun tarve saattaa kasvaa. Liikkuminen auttaa myös kehoa tuottamaan lämpöä, mutta se kuluttaa myös energiaa. Karvan kasvua hevosella säätelevät esimerkiksi ravinnon määrä, päivän pituus ja lämpötila. Luonnonvalon väheneminen ja säiden viileneminen talviaikaan muuttavat hevosen hormonitoimintaa karvan

kasvua edistäväksi. (Eläintieto, [viitattu 3.11.2022].) Hevoset pystyvät tuottamaan kylmässä lämpöä myös hormonitoiminnan vaikutuksesta ja lihasvärinän avulla. Hevosen lihasvärinä on kuitenkin usein myös merkki siitä, että hevonen palelee. (Hevostietokeskus 2015.)

3.1.4 Kehon hoito

Hevosen kehon eli ihon ja karvapeitteen hoito ovat hevoselle tärkeitä toimintoja. Näiden merkityksestä kertoo mm. se, että jos hevosta estetään piehtaroimasta piehtaroinnin tarve, patoutuu selkeästi. Hevoset hoitavat kehoaan, sekä häävät hyönteisiä rapsuttamalla laumatovereita ja itseään, hankaamalla kehoaan ja piehtaroimalla. Hevonen rapsuttaa itseään kaviolla ja hampailla. Sellaisiin alueisiin, joihin se ei ylety hevonen käyttää laumatovereitaan avuksi. Tämä vahvistaa myös sosiaalisia suhteita laumatoverien välillä. Laumajäsenten välistä rapsutusta ilmenee eniten varsoilla, kaveripareilla ja toisilleen sukua olevien hevosten välillä. Lauman tammät ja alempi arvoiset yksilöt hoitavat toisiaan enemmän kuin ylempiarvoiset yksilöt ja orit. Hevoset tykkäävät rapsuttaa lapojen ja sään aluetta, josta ne etenevät kohti selkää ja hännän tyveä. (Hevostietokeskus, [viitattu 14.11.2022].)

Piehtaromispaikkoinaan hevoset suosivat hiekkaa ja kuivaa maaperää. Suurimmaksi osaksi lauman jäsenet käyttävät samoja piehtaromispaikkoja. Hyönteisten karkoittamiseksi hevoset saattavat myös piehtaroida mudassa tai vedessä. Muita keinoja hyönteisten karkoitukseen ovat jalkojen tömistely ja potkiminen, hännän viuhdominen sekä ihonalaisten lihasten avulla ihon väräyttely. Hevonen hyödyntää myös muita lauman jäseniä hyönteisten karkoituksessa seisomalla lähellä toistensa huiskivia häntiä. Hyönteisten puremia on tästä syystä vähemmän laumassa elävillä hevosilla kuin yksin elävillä. (Hevostietokeskus, [viitattu 14.11.2022].)

3.1.5 Liikunta

Luonnonvaraisena elävän hevosen elinpiiri on suurempi kuin yhdenkään suomalaishevosen laidun tai tarha. Tutkijat ovat havainneet eri mantereilla laumojen liikkuvan hyvin erilaisissakin maastoissa valtavilla alueilla. Esimerkiksi Japanissa, Uudessa-Seelannissa ja Amerikoissa hevosten elinpiirin koko on vaihdellut 60 hehtaarista 78 neliökilometriin saakka. Toisin taas Venäjällä ja Ukrainassa elinpiirin koko on laumoilla ollut 2–30 neliökilometrin alueilla. Tätä vaeltajan fysiologiaa ei ole jalostettu kesyhevosesta pois. (Viitanen 2013, 12.)

Useat muuttujat vaikuttavat luonnossa elävien hevosten elinpiirin kokoon. Tärkeimpiä näistä ovat alueen hevostiheys, lauman koko ja ravinto. Matka, jonka laumat kulkevat vaihtelevat vuoden aikojen mukaan. Luonnonvaraista hevosta liikuttaa nälkä. Silloin kun ravintoa riittää lauma pysyttelee pienemmällä alueella. Rehevinä kausina ja kesäisin hevonen kerää rasvaa varastoon selvitäkseen talven pakkasista ja niukista ajoista. Tällöin se ei tuhlaa energiaa turhaan liikkumiseen. Myös kesyhevonen käyttäytyy tarhassa samoin. Hevonen, joka on kylläinen vaikuttaa tyytyväiseltä pieneenkin tarhaan. Vaikka hevosen elimistö kaipaisikin lähes jatkuvaa liikettä, kesyhevosekset eivät välttämättä liiku tarpeeksi omasta halustaan. Pienissä tarhoissa ja tallissa elävä hevonen voi syödä itsensä sairaaksi, koska hevosen vaisto käskee syödä ja säästää energiaa ja silloin hevonen syö. (Viitanen 2013, 12–13.)

3.1.6 Pakokäyttäytyminen

Hevonen on saaliseläin ja ensisijaisesti se reagoi kaikkeen uuteen ja epäilyttävään epäluuloisesti. Hevonen arvioi onko asiaa syytä pelätä ja paeta. Hevosen elämään ja oppimiseen olennaisesti kuuluu hetkellinen epäröinti, huolestuminen ja uuden asian vaarattomaksi toteaminen. Hyvien ja vaarattomaksi todettujen kokemusten myötä seuraavista uusista kokemuksista odotusarvo muotoutuu luottavaiseksi. Jos hevonen toteaa uuden kokemuksen pelkoa tai kipua aiheuttavaksi se osaa jatkossa vältellä sitä. Tämä on myös normaalia

käyttäytymistä, jota kutsutaan pelkoehdollistumiseksi. Tämä on välttämätön aivojen mekaniikki hengissä pysymiseksi ja itsensä vahingoittamisen välttämiseksi. Hevosen oppimista tehostavat pelko ja kipu. Pysyvää oppimista voi aiheuttaa jo yksikin kipua tai pelkoa aiheuttava kokemus. Pysyvän oppimisen saavuttamiseksi neutraalimmat asiat vaativat paljon enemmän toistoja. Pelosta pois oppiminen on paljon hitaampaa ja haastavampaa kuin neutraalimpien opittujen asioiden poisoppiminen. Pelkoehdollistuminen muuttaa hevosen käyttäytymistä, ja sen näkyy esimerkiksi hermostuneisuutena, hännän huiskimisena, pään heittelynä, vauhdin kiihdytyksenä ja suun aukomisena. Vaikka aina kaikkia säikähdyksiä ei pystytä välttämään, varsasta lähtien totuttaminen asteittain mahdollisimman monipuolisesti kaikkiin asioihin ja tilanteisiin vähentää riskiä säikähdyksiin ja kiihtymyksiin. Näin hevosista tulee turvallisempia niin itselleen kuin ihmiselle. (Kilpeläinen 2017.)

Hevosen pelko ja sitä seuraavat pakokäyttäytymisen muodot ovat hevoselle ominaisia ja osa sen normaalia selviytymiskäyttäytymistä. Pakokäyttäytymisen muotoja on mahdoton poistaa kokonaan hevosesta. Esi-isien tapaan pelko näkyy kesyhevosessa jähmettymisenä, pakenemisena, puolustautumisena ja joskus jopa lamaantumisenä. Hevosen pako-reaktio on auttanut sitä selviytymään luonnossa. Pelkoa voivat aiheuttaa hevosen näkökulmasta katsottuna esimerkiksi äkkinäiset liikkeet, kovat äänet, ahtaat tilat, kiinni jääminen, kipua aiheuttavat toimenpiteet tai liikkuvat ajoneuvot. Sietokynnyksen ja pelon ylittyessä hevonen saattaa paeta paikalta nopeasti, nousta pystyyn, pukittaa tai hyökätä uhkaavana pitämää asiaa kohti. Tuntemalla hevosen yksilöllinen pakokäyttäytyminen ja sietokyky, pystytään välttämään tarpeetonta kiihtymistä esimerkiksi järjestämällä hevosen osaamiseen nähden sopiva ympäristö. Koulutuksella ja totuttamisella hevosta voidaan opettaa kohtaamaan pelottavia asioita rauhallisesti. Tämä tapahtuu järjestelmällisellä siedättämisellä pelkokynnyksen alapuolella. (Eläintieto, [Viitattu 30.11.2022].)

3.1.7 Lepo

Nukkumis- ja lepäämistavat vaihtelevat hevosilla ympäristötekijöiden mukaan. Hevonen lepää sitä enemmän, mitä vähemmän sillä kuluu aikaa ruoan etsimiseen ja syömiseen.

Hevonen lepää yleensä lyhyissä jaksoissa ympäri vuorokauden ja lepääminen tapahtuu joko maaten tai seisten. Seisaallaan levätessä hevosen energiankulutuksen on havaittu olevan pienimmillään. Lepääminen makuulla rasittaa seisomista enemmän sydäntä ja hengityselimiä. Kuitenkin useimmat hevoset lepäävät vähintään kerran vuorokaudessa makuullaan. Hankalissa maasto-oloissa tai stressaavissa olosuhteissa hevoset eivät leppään makuultaan. Parhaiten hevonen saa levättyä silloin kun sillä on turvallinen olo. Hevoset, jotka elävät ympärivuorokautisesti ulkona esimerkiksi pihattohevoset lepäävät makuultaan enemmän kuin tallissa asuvat hevoset. (Kaimio 2010, 34.) Pitkät ja tauottomat yönöt eivät kuulu missään ympäristössä hevosen käytökseen. Hevosen päivärytmi vaihtelee myös jonkun verran vuodenajoin. Usein kesällä kuumien keskipäivien auringon aikaan lauma lepää, kun taas talvella luonnonmukainen hevonen kuluttaa saman aikavälin laiduntaen. Esimerkiksi pihattohevosilla kehittyy oma päivärytmensä. Tähän vaikuttaa sää, valo, vuodenaajat, ruokinta-ajat, lauman aktiivisuus ja työ. (Viitanen 2013, 13.)

3.2 Käyttäytymishäiriöt

Nykyhevosten elämässä keskeisimmät käyttäytymistarpeet voivat olla hyvin puutteelliset. Hevonen saattaa elää hienossa, isossa maneesitalissa melkein täysin sosiaalisesti eristettynä lajitovereistaan. Useimmiten vapaa liikunta on rajoitettu minimaaliseksi, eikä sen ympäristö aktivoi sitä liikkumaan oma-aloitteisesti. Korsirehu tarjoillaan yleensä yhdessä kassassa nenän eteen. Tällainen arki passivoi hevosta ja aiheuttaa usein esimerkiksi erilaisia käytöshäiriöitä. (Kilpeläinen 2016.)

Hevonen, joka ei pääse toteuttamaan luonnollisia käyttäytymistarpeitaan pyrkii tyydyttämään ne muilla keinoilla. Nämä ovat epänormaaleja muotoja ja niissä hevonen saattaa vahingoittaa itseään tai lajikumppaneitaan pyrkiessään toteuttamaan käyttäytymistarpeitaan epäsovivissa oloissa. Tällaisia hevosia saatetaan usein luulla esimerkiksi aggressiiviseksi, ja ne voivat olla hankalia käsitellä. (Kilpeläinen 2017.)

Hevonen saattaa alkaa pureskelemaan kaikkea ympäristössään syömistarpeensa tyydyttämiseksi, reagoida ihmisiin ja muihin hevosiin ylikorostuneesti ja liikkeessaan päästellä kiihtyneenä. Toisena ääripäänä hevonen voi myös vaipua eleettömään apatiaan. Stressiä ilmenee myös stereotyyppisenä käyttäytymisenä, esimerkiksi imppaamisena. Hevonen pyrkii lievittämään stressiä ja korvaamaan puutteellisia käyttäytymistarpeitaan tällä stereotyyppillä. Stereotyyppisiä käytösmalleja ilmenee ainoastaan ihmisten hallussa olevilla hevosilla eikä ollenkaan luonnonmukaisissa oloissa elävillä hevosilla. (Kilpeläinen 2016.)

3.3 Lajinmukaiset elinolosuhteet

Hevosella on saaliseläimelle tyypillisesti erittäin hyvät aistit, jotka ovat olleet välttämättömyys hengissä pysymiselle. Näkö on yksi hevosen aisteista tärkein, tunto-, maku- ja hajuaisti ovat myös suuressa merkityksessä hevosen aisteista. Kuuloaisti ei ole yhtä tärkeä hevoselle kuin näköaisti, mutta silti hevonen kuulee erinomaisesti. Lajinmukaisissa elinolosuhteissa elävä hevonen pääsee toteuttamaan lajinmukaista käyttäytymistään, jossa aistit ovat suuressa merkityksessä. Esimerkiksi laiduntaessaan hevosella on mahdollisuus käyttää maku- ja hajuaistiaan valikoidessaan mitä syö. Suurin osa hevosista osaa erotella myrkylliset kasvit syötäväksi kelpaavien joukosta. Hevonen, jolla ei ole mahdollisuutta laiduntaa saattaa kuitenkin syödä hiekkaa, koska se ei pääse toteuttamaan lajinmukaista käyttäytymismalliaan. (Kaimio 2010, 13.)

Luonnossa elävät villihevoset elävät erilaisissa laumoissa. Laumaelämä on hevosille yksi tärkeimpiä lajinmukaisia elinolosuhteita. Koska hevonen on saaliseläin laumassa se saa lauman luomaa suojaa, toisin kuin yksin jäädessään se vaistoaan olevansa suuremmassa vaarassa. Hevonen, joka joutuu elämään yksin, joutuu olemaan valppaana isomman osan ajasta kuin laumassa elävä. Tällainen pitkäaikainen yksinolo rasittaa hevosen elimistöä. Hevosen laumaelämällä on myös yhteys hevosen lepoon. Ympäri vuorokauden hevoset lepäävät lyhyissä jaksoissa joko seisaaltaan tai maaten. Hevonen saa parhaiten levättyä silloin kun se kokee olonsa turvalliseksi. Se ei kuitenkaan tarkoita, että hevonen tuntisi olonsa turvallisimmaksi yksin karsinassa. Laumassa elävistä hevosista useimmiten yksi

lauman jäsenistä vahtii ympäristöä muiden lepäillessä. Piehtarointi on myös hyvin tyyppillinen käyttäytymismalli, jonka usein saattaa käynnistää esimerkiksi lauman jäsen. Saman lauman hevoset piehtarovat usein samassa kohdassa. Nykyään on olemassa orilaitumia, joita tavataan villihevostenkin parissa. Tällaisessa laumassa orivarsat kasvavat leikkien ja liikkuen sosiaalisesti taitaviksi ja vahvoiksi hevosiksi. Tällainen lauma mahdollistaa lajinmukaisten elinolosuhteiden tarjoamisen orivarsoille. Laumassa elävä hevonen pääsee toteuttamaan laumakäyttäytymistään. (Kaimio 2010, 33–35.)

Vaikka lauma on hevoselle, lajinmukainen elinolosuhde löytyy siinäkin yksilöllisiä eroja. Lauma ei välttämättä aina tyydytä hevosen yksilötarpeita. Hevosen lajityypillinen käyttäytyminen tulisi huomioida niin tarhaus- kuin talliolosuhteitakin suunniteltaessa. Hevosista löytyy sellaisiakin yksilöitä, joita ei voida tarhata yhdessä muiden hevosten kanssa. Esimerkiksi tammalauma saattaa olla toisille yksilöille todella stressaava ympäristö. Hevosella saattaa olla vahva tarve pitää lauma kasassa, jolloin se stressaantuu jatkuvasta tarpeesta vahtia laumaansa. Yhdessä tarhattavien hevosten tulisi tulla myös hyvin toimeen, että niiden on turvallista tarhata samassa aitauksessa.

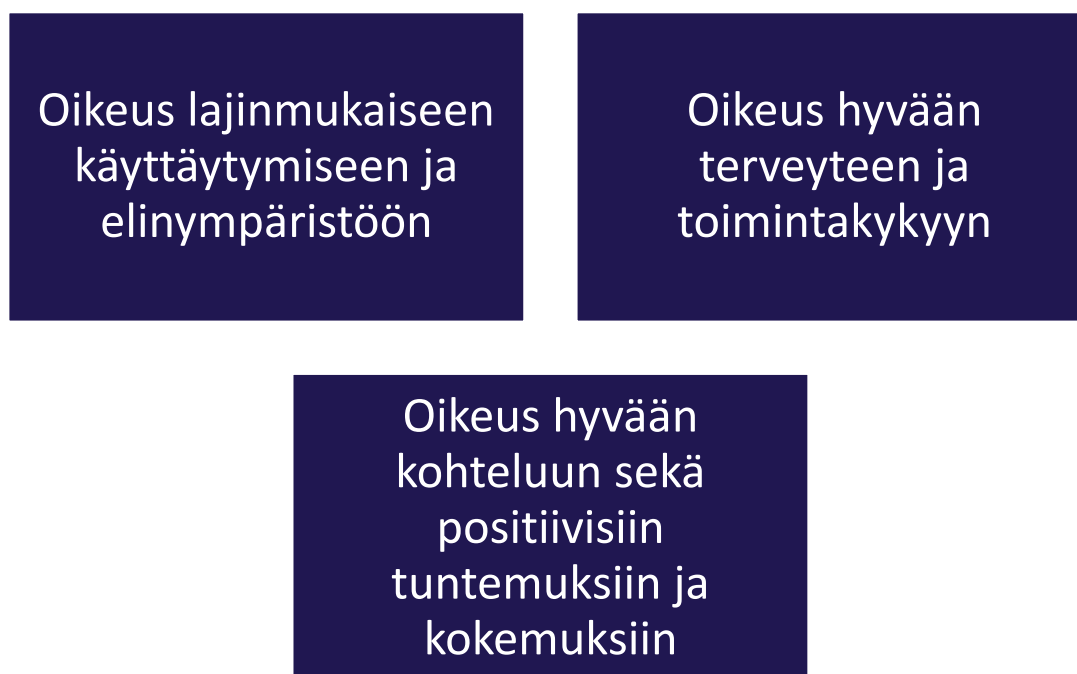
Hevoset, jotka elävät luonnonmukaisina laiduntavat yli puolet vuorokaudesta. Niin ruoansulatukselle kuin hevosen mielenterveydellekin on äärimmäisen tärkeää, että hevonen saa myös talli ja pihatto olosuhteissa ruokaa mahdollisimman usein. Joidenkin ongelmakäytösten taustalla saattaa piileä myös nälkä. Jos esimerkiksi hevosen ruoka on liian nopeasti nautittavissa saattaa se aiheuttaa epäsopivien aineksien syömistä tai puremista. Tällaista käytöstä voi olla esimerkiksi hiekan tai puun syöminen, puun pureminen tai ilman nieleminen eli imppaaminen. (Kaimio 2010, 123–124.)

Hevosilla on muiden saaliseläinten tavoin tarve pitää liikkumis- ja pakenemiskykyään yllä. Kun kyseessä on laji, joka on tehty liikkumaan niin liikkumismahdollisuuksien vähyydestä kärsii niin mieli kuin keho. Esimerkiksi varsojen ja nuorten hevosten on päästävä liikkumaan vaihtelevilla ja kovillakin alustoilla turvatakseen terveen ja kestäväen kasvun. Tällainen luontainen rasitus on välttämätöntä myös aikuisen hevosen nivelten ja luuston toiminnalle.

nalle. Häiriökäyttäytymisten määrää pystytään vähentämään runsaalla liikunnalla. Vähäinen liikunnan määrä ja pienet tarhat voivat käytösongelmien aiheutumisen lisäksi lyhentää hevosen käyttöikä. (Kaimio 2010, 124.)

4 ELÄIMEN HYVINVOINNIN ARVIOINTI

On olemassa järjestelmiä, joita pystytään hyödyntämään eläimen hyvinvoinnin tarkkailussa. Suomessa on perustettu seura- ja harrastuseläintenhyvinvoinnin neuvottelukunta maa- ja metsätalousministeriön yhteyteen. Neuvottelukunnan tehtävänä on seurata ja arvioida seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin kehittymistä yhteiskunnassa. Tämä seura on luonut määritelmän eläinten hyvinvoinnille. Alla on kuvattuna eläimen kolme oikeutta. (Maa- ja metsätalousministeriö, [viitattu 29.10.2022].)

Kuva 2. Eläimen kolme oikeutta (Maa- ja metsätalousministeriö, [viitattu 29.10.2022]).

Kun eläimen hyvinvointia halutaan tarkastella konkreettisella tasolla, voidaan käyttää apuna niin sanottua viittä vapautta, nämä vapaudet ovat kuvattuna alla olevassa kuviossa. (Eläintieto, [viitattu 29.10.2022].)

Kuva 3. Tuotantoeläimen viisi vapautta (Eläintieto, [viitattu 29.10.2022]).

Hevosten ja muiden tuotantoeläinten hyvinvointia voidaan arvioida niin kutsuttujen Welfare Quality -periaatteiden ja kriteereiden avulla. Nämä pohjautuvat viiteen vapauteen, mutta tämän lisäksi tuovat esille yhtenä hyvinvointiin vaikuttavana osa-alueena eläinten positiiviset kokemukset. Welfare Quality -järjestelmän eläinten hyvinvoinnin neljäksi peruseriaatteen on määritetty hyvä ruokinta, hyvä kasvatusympäristö, hyvä terveys ja tarkoituksenmukainen käyttäytyminen. Näitä peruseriaatteita täsmentämään on valikoitu 12 eläinten hyvinvoinnin kriteeriä. (Eläintieto, [viitattu 29.10.2022].)

Welfare Quality -järjestelmä on ollut käytössä vuodesta 2010 joillain tuotantoeläimillä, mutta nyt Suomessa määritellään ensimmäistä kertaa standardoitut mittarit myös hevosten hyvinvoinnin arviointiin. Huhtikuussa 2022 Suomessa on käynnistynyt Suomen Hippoksen yhdessä Suomen Ratsastajainliiton kanssa hanke, jossa määritellään standardoitu mittaristo hevosten hyvinvoinnin arvioimiseksi, joka perustuu tutkimustietoon. Tavoitteena on luoda hevosalan yritysten ja hevestallien käyttöön soveltuva mittaristo, joka mahdollisimman helppo työkalu. Welfare Quality -järjestelmä on ensimmäinen tieteellisesti todistettu eri eläinlajien eläinten hyvinvointia mittaava protokolla, hankkeen menetelmä pohjautuu tähän. Leena Alerinin haastattelussa Sirpa Puusaari kertoo, että hevosten hyvä hoito on perustunut jokaisen henkilökohtaiseen arvioon, mutta toimijoilla ei ole ollut työkaluja osoittaa tätä luontevasti. Toimintaympäristön muuttuessa ja yhteiskunnan vaatimusten kasvaessa tarvitaan standardoituja tapoja, joilla osoittaa hyvinvointi myös tutkittuun tietoon perustuen, kuitenkin muotoiltuna niin, että käyttö ennen kaikkea hyödyttää alan toimijoita. (Alerini 2022.)

Periaatteet	Kriteerit
<i>Hyvä ruokinta</i>	1. Ei pitkittynyttä nälkää
	2. Ei pitkittynyttä janoa
<i>Hyvä kasvatusympäristö</i>	3. Mukava lepopaikka
	4. Sopiva lämpötila
	5. Liikkumisen helppous
<i>Hyvä terveys</i>	6. Ei vammoja
	7. Ei sairauksia
	8. Ei toimenpiteistä johtuvaa kipua
<i>Tarkoituksenmukainen käyttäytyminen</i>	9. Sosiaalisen käyttäytymisen ilmeneminen
	10. Muiden käyttäytymismuotojen ilmeneminen
	11. Hyvä ihmisen ja eläimen välinen suhde
	12. Positiivinen tunnetila

Kuva 4. Welfare Quality periaatteet ja kriteerit (Eläintieto, [viitattu 29.10.2022]).

5 AINEISTO JA KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on sellainen menetelmäsuuntaus, joka auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta sekä sen päätösten ja käyttäytymisen syitä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien määrä ei ole yleensä suuri. Tavoitteena ei ole määrien selvittäminen vaan ymmärtäminen. Laadullinen tutkimus sopii hyvin esimerkiksi vaihtoehtojen etsimiselle, sosiaalisten ongelmien tutkimiselle tai toiminnan kehittämiseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelminä käytetään usein ryhmähaastatteluja, henkilökohtaisia haastatteluja, dokumentteja sekä valmiita aineistoja. Kvalitatiivinen tutkimus vastaa yleensä kysymyksiin: miten, miksi, millainen. (Heikkilä 2014, 6–9.)

Aineiston keruutavaksi valittiin puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu. Teemahaastattelussa haastattelun kysymykset on suunniteltu etukäteen ja kysymykset ovat kaikille haastateltaville samoja. Haastattelija voi esittää keskustelun aikana tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla kysymys aukeaa paremmin haastateltavalle. Haastattelut ovat anonyymejä ja ne nauhoitetaan litterointia, eli puhtaaksikirjoittamista varten. Haastatteluista viisi suoritettiin paikan päällä ja neljä puhelimitse.

5.1 Kohderyhmä

Haastattelun kohderyhmäksi valikoitui ratsastuskouluuyrittäjät, ratsastusvalmentajat ja ravihevosyrittäjät. Jokaisesta ryhmästä on kolme haastateltavaa eli kokonaisuudessaan tutkimukseen vastaa yhdeksän henkilöä. Haastateltavat valittiin eri hevosityttäjäryhmistä, koska sen avulla pyritään saamaan monipuolisempaa aineistoa ja erilaisia näkemyksiä. Eri hevosityttäjäryhmien haastattelun avulla saadaan myös monipuolisuutta mitä ratsastuskouluhevosele, kilparatsulle ja ravihevosele merkitsee lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistaminen. Tutkimuksessa ei käsitellä kohderyhmänä esimerkiksi kengittäjiä, eläinlääkäreitä, hevoskasvattajia tai hevoshieroja. Aineistossa jää saamatta eläinlääkärin ja hierojan näkemykset hevosen terveydentilasta ja käsiteltävyydestä sekä lajinmukaisten elinolosuhteiden vaikutuksista siihen. Valittujen kohderyhmien avulla saadaan tietoa, kun

hevonen on keskeisessä osassa yritystoimintaa tai kilpailutoimintaa. Jokaisesta hevosyrittäjäryhmästä valitaan mahdollisimman erityyppisiä yrittäjiä. Tämän avulla pyritään saamaan monipuolista aineistoa.

5.2 Aineiston analysointi

Haastattelujen vastaukset luokitellaan eri teemoihin kysymysten pohjalta ja aineistoa tarkastellaan teemoittain. Haastattelujen perusteella kerätään yhteen hevosyrittäjien kokemuksia ja näkemyksiä hevosten lajinmukaisista elinolosuhteista, lisäksi verrataan teemoittain esiintyviä eroavaisuuksia yrittäjäryhmien välillä ja tarkastellaan mitä vastauksia on noussut eniten esille. Tarkastellaan myös mitä asioita vastaajat ovat pitäneet tärkeinä ja ilmeneekö teeman sisällä toistuvuutta. (Artsi-opas 2020.)

6 TULOKSET

Haastateltavat olivat kaikki Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan alueelta. Haastateltavista kuusi oli naisia ja kolme miehiä ja he olivat iältään 28–66-vuotiaita. Haastateltavina oli yhdeksän eri yrittäjää, kolme jokaisesta yrittäjäryhmästä. Kaikilla haastateltavilla oli lapsuudesta tai nuoruudesta asti kestänyt hevoshistoria. Jokaisella haastateltavalla oli myös vähintään yksi hevosalan koulutus suoritettuna.

6.1 Tyytyväinen hevonen

Tyytyväinen hevonen on ratsastuskoulu yrittäjien mielestä rento, rauhallinen ja terve. Tyytyväinen hevonen tekee mielekkäästi työtänsä, eikä sillä ole esimerkiksi huonoja tallitapoja. Yhden ratsastuskoulu yrittäjän mukaan tyytyväinen hevonen nukkuu pötköllään, vaikka ympärillä olisi ihmisiä. Tyytyväinen hevonen on ulkomuodoltaan hyväkuntoinen ja se tarkkailee ympäristöään rauhallisesti.

Raviyrittäjien mielestä tyytyväinen hevonen on rauhallinen, rento, pirteä, ja se näyttää ulkoisesti hyvältä. Erään raviyrittäjän mielestä tulee katsoa kokonaisuutta, miten hevonen liikkuu, käyttäytyy ja miltä se näyttää. Tyytyväinen hevonen on näkymätön hevonen. Myös normaali laumakäyttäytyminen nousi erään yrittäjän mielestä tyytyväisen hevosen piirteisiin.

Ratsastusvalmentajat määrittivät tyytyväisen hevosen rennoksi, työhönsä soveltuvaksi, terveeksi ja positiiviseksi. Erään ratsastusvalmentajan mukaan tyytyväinen hevonen on sellainen, jonka tarpeet on tyydytetty, sen elämässä on virikkeitä ja se on mielekästä. Se saa yksilölle sopivissa määrin ruokaa, liikuntaa ja lajitovereiden seuraa. Hevonen huomioidaan yksilönä ja sillä ei ole kipukäyttäytymistä vaan sen silmä, ilme ja olemus on rento. Tyytyväinen hevonen suorittaa vaadittua tehtävää rennosti, mutta aktiivisesti. Yhden ratsastusvalmentaja mukaan ei ole olemassa huonoja ja vääriä hevosia, mutta on huonoja ja vääriä omistajia tai tehtäviä niille.

6.2 Tärkeimmät hevosen lajinmukaiset elinolosuhteet

Tärkeimpinä hevosen lajinmukaisina elinolosuhteina ratsastuskouluylittäjät pitivät ulkoilua, liikuntaa ja lajitovereiden seuraa. Korsirehun syönti useasti päivässä oli ratsastuskouluylittäjien mielestä tärkeä ja mikäli hevosen ei ollut mahdollista olla laumassa pidettiin tärkeänä kosketusmahdollisuutta toisiin hevosiin. Myös lepäämismahdollisuutta kuivassa paikassa pidettiin tärkeänä. Eräs ratsastuskouluylittäjä piti myös luonnonmukaisen ruoan suosimista tärkeänä. Rutiinit, hevuskaverit ja liike oli tärkeimmät asiat erään ratsastuskouluylittäjän mielestä.

Raviylittäjät pitivät tärkeimpinä lajinmukaisina elinolosuhteina riittävää ulkoilua, hevuskavereita, riittävää korsirehun määrää, lepoa sekä liikuntaa. Eräs ylittäjä ei suosinut laumatarhaamista loukkaantumisriskin takia, mutta suosi kuitenkin vierekkäin tarhaamista. Laumassa tarhaavilla hevosilla eräs ylittäjä piti selvää laumajakoa myös tärkeänä.

Tärkeimpinä hevosten lajinmukaisina elinolosuhteina ratsastusvalmentajat pitivät laadukasta ulkoilua, lajitovereita, veden saantia ja korsirehun tarjoaminen useasti päivässä. Erään ratsastusvalmentajan mukaan tärkeimmät lajinmukaiset elinolosuhteet riippuu hevosyyppistä, mutta esimerkiksi varsojen tarhaus ehdottomasti laumassa. Yksi ratsastusvalmentajista oli huomannut, että osa hevosista on tyytyväisempiä pihatossa, mutta on myös hevosia, jotka eivät viihdy siellä.

6.3 Hevosten lajinmukaisia elinolosuhteita ja hyvinvointia tukevat konkreettiset toimet

Konkreettisia toimia, joilla ratsastuskouluylittäjät pyrkivät mahdollistamaan hevosten lajinmukaiset elinolosuhteet olivat mm. lauma tarhaaminen, slow feeding heinäverkkojen käyttö ruokinnassa, useat ruokintakerrat korsirehun annossa, sekä pitkät ulkoilu ajat. Yhden ratsastuskouluylittäjän hevoset olivat pihatossa.

Raviyrittäjien konkreettisia toimia, joita he käyttivät omassa tallissaan mahdollistamaan hevosten lajinmukaiset elinolosuhteet, olivat esimerkiksi lauma tarhaus, pihatto, näköyhteys toisiin hevosiin sekä lämmin vesi myös talvisin. Kesäisin laidunmahdollisuuden tarjoaminen sekä tarhoihin rakennetut kopit mahdollistivat yötä päivää tarhauksen osalla hevosista.

Konkreettisia toimia, joilla ratsastusvalmentajat pyrkivät tarjoamaan lajinmukaiset elinolosuhteet hevosille olivat mm. tarhojen riittävän suuri koko, laumatarhaus, pihatto, slow feeding heinäverkot, tiheät ruokintakerrat ja heinäautomaatit. Eräs valmentaja piti hyvänä myös talleja, jotka ovat suunniteltu pieniin yksiköihin, jolloin kokonaisuus on rauhallisempi. Myös tallissa karsinoiden kalterit olivat hevosten välisen näköyhteyden kannalta yksi konkreettinen toimi. Erään ratsastusvalmentajan tallilla hevoset myös tarhasivat yötä päivää ulkona kevään tullessa, mikäli säät sen vain sallivat.

6.4 Lajinomaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen merkitys este-/koulu-/tunti-/ravihevoselle

Lajinomaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen merkitys ratsastuskouluhevoselle oli kaikkien haastateltavien ratsastuskouluyrityksien mielestä suuri. Ulkoilun ja liikunnan merkitystä pidettiin tärkeänä mm. hevosen vetreyden ja psyykkisen terveyden kannalta. Erään yrittäjän mielestä ratsastuskouluhevoset, joille on mahdollistettu, lajinmukaiset elinolosuhteet tyytyvät vähempään. Lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamista ratsastuskouluhevoselle pidettiin myös tärkeänä vastapainoksi työlle mitä hevoset tekevät opettaessaan lapsia ja aikuisia ratsastukseen. Erään ratsastuskouluyrityksen mielestä ratsastuskouluhevosien työ on melko rankkaa esimerkiksi vaihtuvien ratsastajien takia, mistä syystä muun elämän tulisi olla mukavaa ja rentoa.

Ravihevosille lajinomaisten elinolosuhteiden mahdollistaminen merkitsi raviyrittäjien mielestä terveyttä, ja nuorten hevosten sekä varsojen kehityksen kannalta eräs yrittäjä koki, että varsoista kasvaa vahvempia ja terveempiä. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että

lajinomaisten elinolosuhteiden mahdollistaminen on ravihevosille yhtä tärkeää kuin muillekin hevosille. Eräs yrittäjä piti tärkeänä vastapainoksi kovalle treenaamiselle mahdollisimman lajinmukaiset elinolosuhteet, ja hänen mielestään se merkitsi etenkin hevosten psyykkiselle puolelle välillä stressaavankin kilpailun ja matkustamisen vastapainona. Kyseinen yrittäjä koki, että lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisella pystyttäisiin vähentämään terveydellisiä ongelmia kuten mahahaavoja ja ravihevosen palautumisen kannalta runsasta ulkoilua tarhassa pidettiin tärkeänä. Laumatarhaaminen jakoi mielipiteitä, mutta eräs yrittäjästä, joka suosi laumassa tarhaamista tiedosti kuitenkin monien pelon tapaturmariskistä arvokkaampien ravihevosten kohdalla. Hän kuitenkin itse koki, että ei ole huomannut tapaturmien lisääntyneen laumatarhaamisen takia.

Ratsastusvalmentajien mielestä lajinomaisten elinolosuhteiden mahdollistaminen merkitsi ratsuhevoselle helppoutta ja rauhallisuutta mitä kautta hevoset ovat turvallisempia esimerkiksi sisäänratsastusvaiheessa. Erään ratsastusvalmentajan mielestä on hyvä, jos hevonen pääsee elämään mahdollisimman lajinmukaista elämää, mutta hevonen tulisi ottaa huomioon yksilönä. Parissa tapauksessa, jossa kilpahevonen on ollut laitumella tai pihatossa, se on ollut niin väsynyt, ettei se ole vain kerta kaikkiaan jaksanut treeneissä. Joissain tapauksissa pihatto voi olla terveystarkastus, mikäli hevonen ei sopeudu sinne. Eräs ratsastusvalmentaja piti hevosia turvallisempina, mikäli ne ovat tarhanneet laumassa esimerkiksi ratsastustunneilla, koska hevoset ovat niin sanotusti kavereita keskenään. Sisäänratsastusvaiheessa yhden ratsastusvalmentajan mukaan pihatossa elävien hevosten kohdalla on päästy eroon ns. ylimääräisestä energiasta. Kun ylimääräistä energiaa ei ole, esimerkiksi pukittelut ovat vähentyneet. Ratsastusvalmentajan mukaan, sellaisten hevosten kanssa, jotka ovat tottuneet olemaan kaverin kanssa, hän ottaa ensimmäisillä kerroilla kaverin esimerkiksi maneesiin mukaan. Tällä saadaan hevoselle turvallinen olo, ja vähitellen kaveri jätettiin pois. Ratsastusvalmentaja kokee, että hevosellekin jää parempi mieli, kun ylimääräistä energiaa ei ole ja hevosen ei tarvitse pidättää itseään.

6.5 Lajinomaisten elinolosuhteiden tarjoamisen vaikutus ravi-/ratsuhevosen suorituskykyyn ja tuottavuuteen

Ratsuhevosen suorituskykyyn ja tuottavuuteen lajinmukaisten elinolosuhteiden vaikutus näkyi mm. hevosten terveydessä ja turvallisuudessa. Ratsastuskouluhyrittäjät kokivat runsaan ulkoilun ja laumatarhaamisen vaikutukset positiivisina esimerkiksi siinä, että hevoset pääsivät purkamaan energiaa, jonka seurauksena ne olivat rauhallisempia ja turvallisempia tuntikäytössä. Kahden ratsastuskouluhyrittäjän mielestä säännöllinen liikunta ja ulkoilu vähensi vammojen ja vatsavaivojen määrää hevosilla. Tätä kautta hevosia pidettiin tuottavampina yrityksen näkökulmasta. Eräs ratsastuskouluhyrittäjä ei ollut huomannut pihatto ja tallihevosten terveydessä juurikaan eroa, joka hänen mielestään johtui karsinassa asuvien hevosten pitkistä ulkoilu ajoista.

Raviyrittäjien mielestä ravihevosen suorituskykyyn ja tuottavuuteen lajinmukaiset elinolosuhteet vaikuttivat positiivisesti. Hevosia pidettiin vetreämpinä, terveempinä ja riittävää ulkoilua pidettiin esimerkiksi vähän huonokeuhkoisempien hevosten suoriutumisen kannalta tärkeänä. Laumassa eläviä varsoja kaksi haastateltavista pitivät valmiimpina, itsevarmempina ja helpompina koulutuksen alkaessa. Eräs yrittäjä koki hevoset, jotka ovat olleet laumassa varsasta lähtien elävän stressittömämpää elämää ja tämän tukevan kilpahevosen uraa. Hevosten runsaan ulkoilun raviyrittäjät olivat kokeneet myös vähentäneen muun muassa turvotuksia jaloissa mitä kautta hevonen on terveempi, jonka kautta tulee tuottavuutta. Erään raviyrittäjän mukaan treeni, lepo ja hyvä hoito ovat asioita, jotka tuovat menestystä raveissa.

Ratsastusvalmentajien mielestä rutiinit, rentous ja lepo olivat kilpahevosen suorituskyvyn kannalta tärkeitä. Eräs ratsastusvalmentaja korosti laadukkaan hoidon tarjoamista kaikissa olosuhteissa. Kun hevonen on rento ja rauhallinen sekä sillä on rutiinit, se tuo myös menestystä. Levon merkitys oli suuri varsinkin kilpahevosen tuloksissa. Ratsastuskouluhevosilla pihattoa hän piti kuitenkin hyvänä, koska kun ne saavat kuluttaa energiaa siellä ne ovat huomattavasti turvallisempia asiakkaille. Kinnerpatti ja keuhko-ongelmaisten hevos-

ten kohdalla hän piti myös terveyden kannalta pihattoa hyvänä, koska silloin hevoset pysyvät paremmin käyttökunnossa ja ovat tätä kautta tuottavampia. Eräs ratsastusvalmentaja piti suorituskyvyn ja tuottavuuden kannalta tärkeänä ruokintaa ja riittävän isossa aitauksessa tarhausta. Ruokinnalla ja liikunnalla pystytään ehkäisemään mahahaavoja ja ähkyjä, jolla on suora vaikutus hevosen tuottavuuteen ja suorituskykyyn. Isommassa tarhassa liikumista ratsastusvalmentaja piti myös hevosen notkeuden ja energiatason kannalta tärkeänä. Rentous tuo kilpahevoselle menestystä, ja mikäli hevonen ei pääse tarhaan se on yleensä ylivirittynyt. Ratsastusvalmentajan mielestä, kun hevonen saa toteuttaa itseään muun ajan niin silloin se jaksaa ratsastuksessa keskittyä paremmin tehtävään. Eräs ratsastusvalmentaja koki, ettei sään muutokset vaikuta esimerkiksi kilpailuissa heidän hevosensa suorituksiin, koska ne ovat tottuneet olemaan paljon ulkona.

6.6 Hevosten elinympäristön ja hyvinvoinnin näkyminen asiakastyössä

Asiakastyössä hevosten elinympäristö ja hyvinvointi näkyi ratsastuskouluyrittäjien mielestä vaihtelevasti. Erään yrittäjän mielestä ihmiset ovat nykyään kiinnostuneempia ja tiedostavampia kuin aikaisemmin. Kahden muun ratsastuskouluyrittäjän mielestä asiakkaat eivät olleet kovin kiinnostuneita hevosten elinympäristö ja hyvinvointi asioista. Aikuisratsastajien koettiin olevan kiinnostuneempia hevosten hyvinvointi ja elinympäristö asioista. Erään ratsastuskouluyrittäjän mukaan asiakkaiden on nykypäivänä helppo dokumentoida tallilta lisääntyneen sosiaalisen median ja internetin käytön takia, mistä syystä yritykset pyrkivät entistä enemmän läpinäkyvyyteen. Tämä on hänen mielestään hyvä asia, mutta hänen mielestään yritysten tulisi pyrkiä läpinäkyvyyteen muutenkin.

Osa raviyrittäjistä koki hevosten elinympäristö ja hyvinvointi asioiden näkyvän asiakastyössä. Erään raviyrittäjän mielestä viime vuosien aikana kiinnostus pihattopaikkoja kohtaan on lisääntynyt ja hyvinvointi asiat kiinnostavat ihmisiä nykyään koko ajan enemmän. Yrittäjän mukaan osa toivoo vielä yksilötarhausta, mutta hänen mukaansa pitkiä tarhausaikoja pidetään nykyään tärkeänä. Erään raviyrittäjän mukaan asiakkaiden mielenkiinto hy-

vinvointiasioita kohtaan on lisääntynyt hieman vuosien aikana, mutta ei mitenkään selkeästi. Asiakkaat ovat kiinnostuneita esimerkiksi ruokinta-asioista. Yhden raviyrittäjän mukaan on todella monenlaista eri koulukuntaa hevosen omistajissa, ja jonkun verran on myös ilmennyt hevosen mieltämistä koneeksi, jolloin hoitoa on laiminlyöty ja tähän on jouduttu puuttumaan.

Ratsastusvalmentajat kokivat hevosten hyvinvointi- ja elinympäristöasioiden ilmenemisen asiakastyössä vaihtelevana. Eräs ratsastusvalmentaja kertoi asiakaskunnan tyyppin vaikuttavan paljon. Hänen mukaansa hevosalan ammattilaisilla on ammattilaisten mielipiteet ja harrastelijoissa on todella erityyppisiä ihmisiä. Osa harrastelijoista ovat niin sanotusti liiankin kiinnostuneita hyvinvointi asioista ja silloin hoidetaan liikaa sitä hevosta ja palvellaan se sairaaksi. Näissä tapauksissa unohtuu, että se liikunta ja aktiviteetti ovat tärkeitä ja sillä hevosella on niin sanotusti kaikki liian hyvin ja tulee sen takia elintasosairauksia. Yksi ratsastusvalmentajista koki, että alle puolet hänen noin 80 henkilön asiakaskunnastaan haluavat keskustella hyvinvointi asioista ja pyrkivät ennaltaehkäisemään ongelmia. Hänen mukaansa osa asiakkaista ovat todella ennaltaehkäiseviä ja kiinnostuneita ja osa reagoi vasta sitten kun ongelma on tullut. Ratsastusvalmentaja on myös huomannut ihmisten kiinnostuneen viime aikoina entistä enemmän maasta käsittelystä ja miten sen avulla hevonen saadaan rennommaksi ja tätä kautta turvallisemmaksi itselleen ja ihmiselle. Hän myös uskoo, ettei hevosten hyvinvointiongelmat ole tahallisia vaan ne johtuvat enemmänkin siitä, että ei ole vain huomannut tai tietoa ei ole.

Erään ratsastusvalmentajayrittäjän mukaan asiakkaat kyselevät vaihtelevasti hevosten hyvinvointiasioista. Hänen mukaansa monet yrittävät etsiä myös tietoa netistä, mutta siinä tulisi aina muistaa se, että kaikkeen ei kannata aina luottaa. Osa asiakkaista kysyvät suoraan ja suurin osa asiakkaista kysyvät jossain vaiheessa, mikäli ovat esimerkiksi kokeilleet jo jotain. Ratsastusvalmentajayrittäjän mukaan kiinnostus pihattoipaikoista on lisääntynyt varsinkin vanhempien hevosten kohdalla. Asiakkaat ovat huomanneet eroa, kun hevonen asuu pihatossa ja esimerkiksi turvotuksiin ja mahaongelmiin pihatosta on koettu olevan apua. Hänen mielestään kaikilla asiakkailla ei ole kuitenkaan malttia antaa aikaa hevoselle pihattoon muutettaessa, koska muutos ei tule kuitenkaan päivässä.

6.7 Lajinmukaisten elinolosuhteiden merkitys hevosen käyttäytymiseen ja käsiteltävyyteen

Lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen merkitys hevosten käyttäytymisessä ja käsiteltävyydessä oli ratsastuskouluyrityksien mielestä suuri. Lajinmukaisten elinolosuhteiden ei ole huomattu ainakaan lisäävän ei toivottua käytöstä hevosilla. Hevoset ovat mukavampia käsitellä, sekä lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisella on ollut apua muun muassa ähkyihin, head shaking tapaukseen ja imppaamiseen. Eräs ratsastuskouluyrityksien pitää laumaa erittäin hyvänä opettajana varsoille ja nuorille hevosille, ja kokee lauman pitävän ne kurissa ja järjestyksessä. Hevosille, joilla on hoitotilanteissa ilmennyt pientä kiukkuilua, annetaan varustaessa heinää, jonka on koettu selkeästi rauhoittavan hevosia. Erään ratsastuskouluyrityksen mielestä laumaelämän mahdollistaminen hevosille tuo myös osittain turvallisuutta ihmiselle käsittelytilanteisiin, kun jokainen tietää ketä väistään. Yhden ratsastuskouluyrityksen mielestä käyttäytymishäiriöitä pystyttäisiin vähentämään järkevällä liikunnalla ja laumatarhaamisella.

Raviyrityksien mukaan lajinmukaisten elinolosuhteiden merkitykseen käyttäytymisessä vaikuttivat rutiinit ja yksilökohtaiset erot. Yhden yrityksen mukaan hevonen tottuu tiettyyn toimintamalliin ja rutiinit ovat tärkeitä hevoselle. Eräällä raviyrityksellä oli useampi omakohtainen kokemus, miten esimerkiksi pihatto ja laumaelämän mahdollistamisella on saatu kitkettä hevoselta pois häiriökäyttäytymistä ja mahahaava ongelmien ilmenemistä. Varsojen kohdalla laumassa tarhattuja varsoja on ollut helppo ja sujuva käsitellä sekä opettaa. Yksi raviyrityksien oli huomannut lajitovereiden seuralla olevan vaikutusta esimerkiksi hevosen syömis-käyttäytymiseen.

Kaikkien ratsastusvalmentajien mielestä lajinmukaisilla elinolosuhteilla oli suuri merkitys hevosten käyttäytymiseen. Erään ratsastusvalmentajayrityksen mielestä esimerkiksi osa ratsastuskouluponeista hänen hevosensa tallilla ovat huomattavasti helpompia käsitellä asiakastyössä, kun ne tarhaavat yhdessä ja saavat pelmuta keskenään. Myös joidenkin haastavampien kilpahevosten kohdalla laumatarhaus, pihatto tai laidun ovat olleet käsiteltävyyden ja treenaamisen kannalta hyödyllisiä. Eräs ratsastusvalmentaja kokee niukasti

tarhaavia hevosia useammin vaarallisempina ja vaikeampina käsitellä, ja hän uskoo, että käytöshäiriöt ovat osittain turhautumista. Hänen mielestään hevonen, joka on joskus aloittanut imppaamisen esimerkiksi puutteellisten lajinmukaisten elinolosuhteiden takia, on tapaa vaikea saada loppumaan, vaikka elinolosuhteet muuttuisivat ideaaleiksi. Hänen mielestään on vaikea sanoa esiintyykö ei toivottua käytöstä enemmän esimerkiksi yksin tarhaavilla suhteessa laumassa tarhaaviin. Erään ratsastusvalmentajan mielestä isoin pointti lajinmukaisten elinolosuhteiden tarjoamisella näkyikin hevosten käsiteltävyydessä ja käytäytymisessä. Hänen mielestään turhat vetämiset, pystyyn hyppäämiset ja viemiset jäävät nopeaan pois, kun hevosen energiataso on normaali. Pihattoon muuttamisen jälkeen eräältä hevoselta on jäänyt imppaaminen kokonaan pois ja myös edestakaisin ramppaaminen on jäänyt hevosilta pois pihattoon siirtyessä.

6.8 Muutoksia hevosen elinympäristöön jos kaikki olisi mahdollista

Ratsastuskouluylrittäjät haluaisivat hevosten elinympäristöön muun muassa isommat tarhat ja laitumet, pihattoja, ruokinta-automaatteja sekä suuremmat karsinat. Eräs yrittäjä, jolla oli pihatto, toivoisi ison pihattohallin, mikä olisi mahdollista jakaa osiin. Hänen mielestään nykyaikainen lehmien pihattonavetan tyyppinen rakennus hevosille suunniteltuna olisi hyvä.

Muutoksia, joita raviyrittäjät haluaisivat tehdä hevosten elinympäristöön olivat muun muassa suuremmat liikkumatilat, tarhojen pohjien parannukset, tarhamuutokset myös oreille sopiviksi sekä isommat laidunlohkot. Eräs raviyrittäjä haluaisi tehdä myös erilaisia pohjamateriaaleja esimerkiksi haketta sekä lisätä tarhoihin vesialueen ja metsää.

Muutoksia hevosten elinympäristöön, joita ratsastusvalmentajayrittäjät haluaisivat tehdä olivat aktiivipihatto, isot makuuhallit, tarhojen kunnolliset pohjat, isommat karsinat, heinäautomaatit, isommat tarhat, metsätarhat, katokset tarhaan ja kohtuu lämpiminä aikoina suora pääsy karsinasta tarhaan. Eräs ratsastusvalmentaja toivoisi orin pitävät putkisähköaidat kaikkiin tarhoihin ja kesällä kohtuullisen pieni turvallinen laidunalue. Myös työtekniisiä

helpottavia tekijöitä toivottiin kuten karsinat käännettävillä väliseinillä, joka helpottaisi varsomiskaudella olkipatjan tekemistä ja tallin päädyistä suora ovi pihattoon, joka helpottaisi varsojen käsittelyyn hakemista. Eräs ratsastusvalmentaja toivoi tarhausta kahden hevosen ryhmissä tai pienissä laumoissa, mutta hän minimoisi kuitenkin riskit, eikä tarhaisi kalliita kilpahevosia yhdessä.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön haastattelujen eri yrittäjärhmien vastauksissa esiintyi toistuvuutta. Tärkeimpänä tyytyväisen hevosen indikaattorina pidettiin hevosen rentoutta. Haastattelujen vastauksien perusteella tyytyväinen hevonen käyttäytyi rennosti niin laumassa kuin suorittaessaan vaadittua tehtävää. Tyytyväinen hevonen oli myös ulkoisesti hyvännäköinen ja terve, sekä se oli soveltuva työhönsä.

Riittävää ulkoilua ja lajitovereiden seuraa pidettiin tärkeinä lajinmukaisina elinolosuhteina. Laumatarhaaminen jakoi yrittäjien mielipiteitä. Tapaturmariskin vuoksi kilparatsuja ja ravihevosia ei haluttu tarhata laumassa. Haastattelujen vastauksien perusteella hevosen lepäämismahdollisuutta pidettiin myös tärkeänä. Hevosyrittäjät pyrkivät suosimaan hevosten pitkiä tarhausajoja, laidunmahdollisuutta sekä laumatarhausta. Mikäli laumatarhaaminen ei ollut mahdollista, näköyhteyttä toisiin hevosiin pidettiin tärkeänä.

Eri hevostyypeille yrittäjärhmien vastauksien perusteella lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistaminen merkitsi ennen kaikkea niin fyysistä kuin psyykkistä terveyttä. Hevosten palautumisen ja terveyden kannalta hevosten ulkoilua pidettiin tärkeänä. Ulkoilu pidettiin myös terveyttä edesauttavana tekijänä. Hevosten työlle vastapainona pidettiin tärkeänä lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamista.

Hevosten suorituskyvyssä ja tuottavuudessa lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistaminen näkyi etenkin hevosten käsittelyn turvallisuudessa sekä hevosten terveydessä. Ulkoilun, liikunnan ja oikean ruokinnan avulla pystyttiin ehkäisemään tehokkaasti esimerkiksi maha ongelmia, erilaisia vammoja sekä hevosten hengitystieongelmia. Hevosen terveys oli tärkeä tekijä hevosen tuottavuudessa ja suoriutumisessa. Laumatarhaamisella ja riittäväällä ulkoilulla yrittäjärhmät pitivät ratsastuskouluhevosia ja nuoria hevosia turvallisempina. Kilpahevosen kohdalla kuitenkin riittävä levon määrä oli avainasemassa kilpailussa suoriutumisen kannalta. Myös raviyrittäjien mielestä lepo vaikutti hevosen kilpailumenestykseen.

Vastauksien perusteella hevosten elinympäristö ja hyvinvointi näkyivät asiakastyössä vaihtelevasti. Yrittäjät kokivat asiakkaiden kiinnostuksen ja mielipiteiden vaihtelevan asiakasryhmän mukaan. Kiinnostus pihattopaikoista on vastausten perusteella lisääntynyt. Vähiten kiinnostusta ilmeni ratsastuskoulu- ja ratsastusvalmentajayrittäjien asiakkaissa ja eniten ratsastusvalmentajayrittäjien asiakkaissa.

Ratsastusvalmentajien ja ratsastuskoulu- ja ratsastusvalmentajayrittäjien mielestä lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen vaikutus hevosen käyttäytymiseen ja käsiteltävyyteen oli suuri. Lajinmukaiset elinolosuhteet ehkäisivät käytöshäiriöitä ja ei toivotun käyttäytymisen ilmenemistä. Joissain tapauksissa lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisella on saatu apua mahavaivoihin ja imppaamisen ilmenemiseen. Raviyrittäjien vastauksissa oli vaihtelevuutta. Raviyrittäjien mielestä hevosen käyttäytymiseen vaikutti rutiinit ja yksilökohtaiset erot. He olivat kuitenkin sitä mieltä, että lauma- ja pihattoelämästä on ollut apua häiriökäyttäytymisen ja mahaongelmien ilmenemisessä.

Teemahaastattelujen vastauksissa kaikki yrittäjät toivoivat suurempia tarha- ja laidunalueita. Ratsastuskoulu- ja ratsastusvalmentajat toivoivat lisäksi heinäautomaatteja, joiden avulla korsirehu olisi mahdollista tarjoilla säännöllisesti vuorokauden ympäri. Vastauksien perusteella myös orin pitävät aitaukset, tarhat metsäosuudella sekä pihatto olivat toivottuja muutoksia ympäristöön.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää hevosalan yrittäjien näkemyksiä hevosten lajinmukaisista elinolosuhteista ja niiden vaikutuksista hevoseen. Tavoitteena oli myös luoda tiivistelmä Hevosalan uudet liiketoimintamahdollisuudet Green Caren ja hyvinvoinnin kautta -hankkeelle. Tiivistelmä kertoo mitä asioita tulee huomioida hyvinvointilähtöisiä hevosalan palveluita toteuttaessa.

Aineistoa saatiin kerättyä mielestäni hyvin ja se vastaa hyvin teoriaosuutta. Aineistonkeruu erityyppisistä yrittäjäryhmistä toi työn tuloksille haluttua monipuolista näkökulmaa. Teemahaastattelut oli helppo suorittaa hyvin suunnitellun haastattelupohjan avulla, mihin oli suunniteltu tarkentavia apukysymyksiä. Teemahaastattelun avulla aineistoa saatiin kerättyä laajasti, ja uskon että esimerkiksi Webropol-kyselyn avulla ei olisi saatu yhtä syvällistä aineistoa kerättyä.

Tuloksista oli mielenkiintoista huomata yrittäjien kokemukset turvallisimmista hevosista esimerkiksi asiakastyössä, kun hevonen pääsee toteuttamaan lajinmukaisia käyttäytymistarpeitaan. Tuloksissa nousi esiin myös lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen vaikutus hevosen palautumiseen ja terveyteen. Mielestäni oli mukava kuulla, että yrittäjät pitivät tärkeänä tarjota hevosille työn vastapainona mahdollisimman lajinmukaiset elinolosuhteet. Uskon, että Suomessa pyritään tavoittelemaan entistä enemmän lajinmukaisia elinolosuhteita tarjoavia talleja ja pihattoja lisääntyneen pihattokiinnostuksen ja asiakkaiden hevosystävällisemmän toiminnan tukemisen seurauksena. Uskon näin myös siksi, koska aineiston perusteella tietoisuus hevosten hyvinvoinnista on selvästi lisääntynyt ja esimerkiksi korsirehun tarjoamista tiheästi vuorokaudessa pidettiin tärkeänä.

Tutkimus oli mielestäni tärkeä, koska hyvinvoiva hevonen on kannattavampi niin yrityksen näkökulmasta kuin turvallisempi asiakkaiden kannalta. Toivon tutkimukseni tuovan lisää tietoa hevosyrittäjien saataville lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisen merkityksestä myös yrityksen tuottavuuden näkökulmasta. Uskon, että aihe vaikuttaa hevosalan yrittäjiin, koska jo haastattelutilanteessa yrittäjät olivat kiinnostuneita tutkimusten tuloksien

julkistamisesta. Uskon aiheen vaikuttavan myös asiakkaisiin, koska jo nyt tallien välillä on varaa valita, mikäli haluaa suosia lajinmukaisia elinolosuhteita tarjoavaa yritystä. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi hevosten elinympäristöä suunniteltaessa tai ongelmakäyttäytymisestä eroon pyrkiessä.

Mikäli tekisin jotain tutkimuksessani toisin, lähettäisin ennen haastatteluja jonkinlaisen alkukartoituskyselylomakkeen. Tämän avulla voisin kerätä kiinnostuneita haastatteluun osallistujia, koska haastateltavien hevosyrittäjien kerääminen tuotti vaikeuksia. Alkukartoituskyselyssä voisi olla myös pienimuotoisesti johdatusta aiheeseen, koska osa yrittäjistä piti kysymyksiä hieman haastavina ja olisi toivonut ne etukäteen, tällöin yrittäjä ehtisi miettimään niitä. Jatkotutkimusaiheena mielenkiintoinen voisi olla lajinmukaisten elinolosuhteiden tarjoamisen merkitys varsoille ja niiden kehitykselle, koska teemahaastattelujen vastauksissa nousi ilmi lauman tärkeä merkitys varsan käsiteltävyyteen ja kasvuun.

LÄHTEET

- Alerini, L. 31.3.2022. Hevosten hyvinvoinnin mittausmenetelmät linjataan suomalaisessa yhteishankkeessa. [Verkkolehtiartikkeli]. Hevosurheilu. [Viitattu 27.11.2022]. Saatavana: [Hevosten hyvinvoinnin mittausmenetelmät linjataan suomalaisessa yhteishankkeessa \(hevosurheilu.fi\)](https://hevosurheilu.fi/)
- Artsi-opas. 2022. Artsi – toiminnan vinkkejä arviointitiedon analysointiin. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 15.11.2022]. Saatavana: [Artsi-toiminnan vinkkejä arviointitiedon analysointiin \(artsi-opas.fi\)](https://artsi-opas.fi/)
- Elivoimainen hevostalous. Ei päiväystä. ProAgria Oulu. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.10.2022]. Saatavana: [https://www.proagriaoulu.fi/fi/elinvoimainen hevostalous/](https://www.proagriaoulu.fi/fi/elinvoimainen_hevostalous/)
- Eläintieto. Ei päiväystä. Hevonen seura- ja harrastuseläimenä. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.11.2022]. Saatava: <https://www.elaintieto.fi/hevonen/hevonen-seura-ja-harrastuselaimena/>
- Eläintieto. Ei päiväystä. Hevosen hyvinvointi. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.11.2022]. Saatavana: <https://www.elaintieto.fi/hevonen/hevosen-hyvinvointi/>
- Eläintieto. Ei päiväystä. Tuotantoeläinten hyvinvoinnin määritelmä/ Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 29.10.2022]. Saatavana: [TEHVNHV-määritelmä.pdf \(elaintieto.fi\)](https://www.elaintieto.fi/tehvnhv-määritelmä.pdf)
- Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Edita Publishing Oy. [Viitattu 11.10.2022]. Saatavana: <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUS-TUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>
- Hevoseni. Ei päiväystä. Hevosen historiaa. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.9.2022]. Saatavana: <https://www.hevoseni.fi/hevosen-historiaa>
- Hevoseni. Ei päiväystä. Monipuolinen hevonen. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.11.2022]. Saatavana: <https://www.hevoseni.fi/monipuolinen-hevonen>
- Hevostietokeskus. Ei päiväystä. Kehon hoito. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.11.2022]. Saatavana: <https://hevostietokeskus.fi/i/hoito/kayttaytymistarpeet/kehon-hoito>
- Hevostietokeskus. Ei päiväystä. Käyttäytymistarpeet. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.9.2022]. Saatavana: <https://hevostietokeskus.fi/i/hoito/kayttaytymistarpeet>

- Hevostietokeskus. 16.12.2015. Lämmönsäätelyn perusteita. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.11.2022]. Saatavana: <https://hevostietokeskus.fi/i/hoito/lampotalous/lammonsaatelyn-perusteita>
- Hippolis. Ei päiväystä. Hevostalous Suomessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2022]. Saatavana: <http://www.hippolis.fi/kehittamishankkeet/hevoset-ja-yhteiskunta-hanke/hevoset-ja-kunta/hevostalous-suomessa/>
- Hippolis., Suomen Hippos ry., Suomen Ratsastajainliitto ry. & Luke Hevostalous. 2021. Hevostalous lukuina 2020. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.9.2022]. Saatavana: [Hevostalous lukuina 2020 \(hevostietokeskus.fi\)](https://hevostietokeskus.fi/Hevostalous_lukuina_2020)
- Kaimio, T. 2010. Hevosen kanssa. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Kilpeläinen, A. 1.9.2017. Lajityypillistä käyttäytymistä vai lajityypillinen käyttäytymistarve. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.9.2022]. Saatavana: <https://annakilpelainen.com/2017/09/01/lajityypillista-kayttaytymista-vai-lajityypillinen-kayttaytymistarve/>
- Kilpeläinen, A. 10.2.2017. Pelon mekanismit - mitä hevosten kanssa tulisi tietää pelosta. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.11.2022]. Saatavana: <https://annakilpelainen.com/2017/02/10/pelon-mekanismit-mita-hevosten-kanssa-tulisi-tietaa-pelosta/>
- Kilpeläinen, A. 26.5.2016. Mitä hevonen tarvitsee. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.10.2022]. Saatavana: <https://annakilpelainen.com/2016/05/26/mita-hevonen-tarvitsee/>
- Koivunen, O. 2010. Hevostalouden yritysselvitys Lounais-Hämeen alueella. [Verkkosivu]. Mustiala: Hämeen Ammattikorkeakoulu. Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 20.10.2022]. Saatavana: [Microsoft Word - ont.23.4.doc \(core.ac.uk\)](https://core.ac.uk/ontology/ont.23.4.doc)
- Maa- ja metsätalousministeriö. Ei päiväystä. Hevostalouden edistäminen. [Verkkosivu]. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 10.11.2022]. Saatavana: <https://mmm.fi/hevostalouden-edistaminen>
- Maa- ja metsätalousministeriö. Ei päiväystä. Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta. [Verkkosivu]. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 29.10.2022]. Saatavana: <https://mmm.fi/seura-ja-harrastuselainten-hyvinvoinnin-neuvottelukunta>
- Niemi, J. & Ahlstedt, J. 2015. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2015. [Verkkosivu]. Helsinki: Luonnonvarakeskus. [Viitattu 23.10.2022]. Saatavana: [Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2015 \(yumpu.com\)](https://yumpu.com/Suomen_maatalous_ja_maaseutuelinkeinot_2015)

Pettersson, H. & Green, B. 2005. Terve ja sairas hevonen: Sairauksien ehkäisy ja hoito. Helsinki: Otava.

Ratsastus. 11.4.2018. Hevostalous on merkittävä työllistäjä biotalousalalla. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.11.2022]. Saatavana: [Hevostalous on merkittävä työllistäjä biotalousalalla - Suomen Ratsastajainliitto \(ratsastus.fi\)](https://www.ratsastus.fi)

Ratsastus. Ei päiväystä. Ratsastuksen tunnuslukuja. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.11.2022]. Saatavana: <https://www.ratsastus.fi/srl/ratsastuksen-tunnuslukuja/>

Ratsastus. Ei päiväystä. Ratsastus – liikuntaa ja hyvinvointia. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.11.2022]. Saatavana: <https://www.ratsastus.fi/ratsastamaan/ratsastus-liikuntaa-ja-hyvinvointia/>

Saastamoinen, M. 2007. Suomenhevonen. Suomen Hippos ry.

Saastamoinen, M. 5.6.2018. Hevosala työllistää yhtä paljon kuin Lapin matkailu [Verkkosivu]. [Viitattu 29.10.2022]. Saatavana: <https://unlimited.hamk.fi/biotalous-ja-luonnonvara-ala/hevosala-tyollistaa/#.Yzv12HZBwu>

Salminen, S. 18.10.2022. Neuvottelukunnat tutuksi: Tuotantoeläimet. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 1.8.2022]. Saatavana: [Eläinsuojeluasiamies: Neuvottelukunnat tutuksi: Tuotantoeläimet \(elsuasiamies.blogspot.com\)](https://elsuasiamies.blogspot.com)

Simola, S. 19.10.2020. Hevonen oli korvaamaton resurssi sodassa. [Verkkolehtiartikkeli]. Reserviläinen. [Viitattu 10.9.2022]. Saatavana: [Hevonen oli korvaamaton resurssi sodassa - Reserviläinen \(reservilainen.fi\)](https://reservilainen.fi)

Suomenhevonen. Ei päiväystä. Historia. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.9.2022]. Saatavana: <https://www.suomenhevonen.fi/historia/>

Suomenhevonen. Ei päiväystä. Kulttuurinen merkitys. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.10.2022]. Saatavana: [Kulttuurinen merkitys - Suomenhevonen](https://www.suomenhevonen.fi/kulttuurinen-merkitys)

Viitanen, J. 2013. Pihatto – jos hevonen saisi valita. Loppu: Vudeka hevostietokirjat.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupohja

Liite 2. Hyvinvointilähtöisten hevosalan palveluiden tarjoamisen ABC

Liite 1. Haastattelupohja

Haastattelupohja

Hei! Nimeni on Sofia Kampainen ja opiskelen Agrologiksi Seinäjoen Ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötä, jonka aiheena on hevosalan yrittäjien näkemykset hevosten lajinmukaisista elinolosuhteista. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Soila Huhtaluhta ja Hevosalan uudet liiketoimintamahdollisuudet Green Caren ja hyvinvoinnin kautta hanke. Kiitos ajastanne haastatteluun osallistumiseen!

Taustatiedot

Ikä:

Koulutus:

Hevoshistoria:

- Apukysymys: Miten kauan ja millä tavoin olet työskennellyt hevosten parissa?

- Apukysymys: Onko sinulla oma talli vai onko hevosesi tallipaikalla?

1. Millainen on mielestäsi tyytyväinen hevonen?

- Apukysymys: Miten hevonen, joka on tyytyväinen, käyttäytyy ja millaista on työskennellä tyytyväisen hevosen kanssa?

2. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät hevosen lajinmukaiset elinolosuhteet?

- Apukysymys: Mitkä ovat sellaisia asioita, joita haluat vaalia hevosen arjessa ja elinympäristössä?
- Apukysymys: Millaisilla käytännön toimilla pyritte luomaan hevosille lajinmukaiset elinolosuhteet?

3. Mitä konkreettisia toimia tallissanne on tehty tukemaan hevosten lajinmukaisia elinolosuhteita ja hyvinvointia?

4. Mitä lajinomaisten elinolosuhteiden mahdollistaminen mielestäsi merkitsee este-/koulu-/tunti-/ravihevoselle?

- Apukysymys: Onko lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisella merkitystä hevostoimintanne tuottavuuteen?

5. Vaikuttaako lajinmukaisten elinolosuhteiden tarjoaminen mielestäsi ravi-/ratsuhevosten suorituskykyyn ja tuottavuuteen?

- Apukysymys: Onko hevonen, jolle on mahdollistettu lajinmukaiset elinolosuhteet terveempi ja turvallisempi? Tekeekö se parempaa tulosta yrityksen näkökulmasta esimerkiksi ratsastuskoulussa/raviurheilussa?
- Apukysymys: Mitkä asiat tuovat menestystä ratsastuskilpailuissa/raveissa?

6. Näkykö hevosten elinympäristö ja hyvinvointi asiakastyössä?

- Apukysymys: Ottaako asiakas esille hevosten hyvinvointiin liittyviä asioita?
- Apukysymys: Onko asiakkailla ajatuksia hevosten hyvinvoinnista ja lajinmukaisista elinolosuhteista?

7. Onko lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistaminen vaikuttanut hevosen/hevosten käyttäytymiseen ja käsiteltävyyteen?

- Apukysymys: Mikäli hevosella on ilmennyt jotain ei toivottua käytöstä, onko lajinmukaisten elinolosuhteiden mahdollistamisella ollut vaikutusta siihen?

8. Jos kaikki olisi mahdollista ilman rajoitteita, mitä muutoksia hevosten elinympäristöön haluaisit vielä tehdä?

Hyvinvointilähtöisten hevosalan palveluiden tarjoamisen ABC

Hevosalan palveluita on useita. Jotta hevosen hyvinvointi voidaan ottaa huomioon, yrittäjän täytyy huomioida hevosen lajinmukaisia käyttäytymistarpeita. Näitä ovat juomis- ja syömiskäyttäytyminen, sosiaalinen käyttäytyminen, lämmönsäätelykäyttäytyminen, kehon hoito, liikunta ja lepo. Hevonen, joka pääsee toteuttamaan lajinmukaisia käyttäytymistarpeitaan, on tyytyväinen hevonen.

Tyytyväinen hevonen on rento, terve ja se soveltuu työhönsä. Tyytyväistä hevosta tarkastellessa tulisi kiinnittää huomiota kokonaisuuteen: miten hevonen liikkuu, miten se käyttäytyy ja miltä se näyttää. Tyytyväinen hevonen suoriutuu työstään mielekkäästi. Tyytyväisen hevosen tarpeet on tyydytetty, sen elämässä on virikkeitä ja se suorittaa vaaditut tehtävät rennosti, mutta aktiivisesti. Tyytyväinen hevonen huomioidaan yksilönä ja se saa sopivissa määrin liikuntaa, ruokaa ja lajitovereiden seuraa. Tyytyväinen hevonen toteuttaa normaalia laumakäyttäytymistä. Tyytyväinen hevonen on näkymätön hevonen, kun kaikki on hyvin sen käyttäytymisessä ja ulkomuodossa ei ilmene mitään poikkeavaa.

Eri hevosalan palveluiden tarjoajat näkevät hevosen eri näkökulmista, mutta silti jokaisen tulisi huomioida hevosen perustarpeet: laadukas ja riittävä ulkoilu, riittävän usein korsirehun tarjoaminen, lajitovereiden seura, riittävä liikunta, lepomahdollisuus sekä yksilöt huomioiden mahdollisuuksien mukaan laumatarhaamisen tarjoaminen. Jotta hevonen voi hyvin, yrittäjän täytyy huomioida hevosen soveltuvuus työhönsä ja työn vastapainona mahdollisimman lajinmukaisten elinolosuhteiden tarjoaminen.

Hevosen lajinmukaiset elinolosuhteet ja hyvinvointi on tärkeässä osassa yrityksen tuottavuuden ja hevosen suoriutumisen kannalta, koska hevonen, joka pääsee toteuttamaan lajityypillisiä käyttäytymistarpeitaan, on terveempi, turvallisempi ja rennompi. Lajinmukaisten elinolosuhteiden tarjoaminen näkyy niin fyysisessä kuin psyykkisessäkin hyvinvoinnissa. Kun hevoselle tarjotaan lajinmukaiset elinolosuhteet se voi hyvin ja se suoriutuu

vaaditusta tehtävästään. Runsaalla ulkoilulla, oikeanlaisella ruokinnalla ja liikunnalla pystytään ennaltaehkäisemään mahavaivojen, hengitystieongelmien ja vammojen syntyä. Kun hevonen on terve ja voi hyvin se on silloin myös tuottava.